

Kontrola příspěvku na péči pohledem pracovníků oddělení příspěvku na péči

Bc. Barbora Syptáková

Diplomová práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Barbora Syptáková**

Osobní číslo: **H17334**

Studijní program: **N7501 Pedagogika**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Kontrola příspěvku na péči pohledem pracovníků oddělení
příspěvku na péči**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti kontroly příspěvku na péči a sociální práce.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

KRÁLOVÁ, Jarmila a Eva RÁŽOVÁ. Sociální služby a příspěvek na péči: komentář, právní předpisy. Olomouc: ANAG, 2012. ISBN 978-80-7263-748-5.

MATOUŠEK, Oldřich. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-2620-041-3.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-x.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-2471362-4.

PRŮŠA, Ladislav. Ekonomická efektivita zajišťování péče o příjemce příspěvku na péči, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2013. ISBN 978-80-7416-120-9.

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

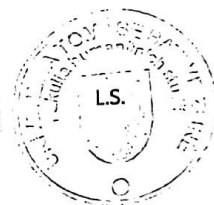
15. listopadu 2018

Termín odevzdání diplomové práce:

18. dubna 2019

Ve Zlíně dne 15. listopadu 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně12.4.2019

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídáne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Téma diplomové práce nese název „Kontrola příspěvku na péči pohledem pracovníků oddělení příspěvku na péči“. Příspěvek na péči je jedna z nejčastěji vyplácených sociálních dávek, ale stále dochází k nepochopení mezi lidmi, k čemu tato dávka primárně slouží. Z tohoto důvodu poté dochází ke zneužívání této dávky. Teoretická část vymezuje tematiku sociálního zabezpečení a rozdělení jeho tří pilířů. Blíže se zabývá samotným příspěvkem na péči. Závěrem se teoretická část zaměřuje na roli sociálního pracovníka v procesu kontroly. Cílem práce je zjistit názor na proces kontroly využívání příspěvku na péči pohledem sociálních pracovníků. A to zejména v oblastech hodnocení procesu kontroly, hodnocení role sociálního pracovníka, hodnocení nástrojů, hodnocení kompetencí a přínos kontroly a pozitivní připomínky. Kvantitativní výzkum je realizován pomocí výzkumní metody dotazování a techniky anonymního dotazování.

Klíčová slova: příspěvek na péči, sociální dávka, sociální pracovník, kontrola příspěvku na péči, sociální služba

ABSTRACT

The topic of the thesis is called „The care allowance check by staff of the care allowance department.“ The care allowance is one of the most frequently paid social benefits, but there is still misunderstanding among the people for which this benefit primarily serves. From this reason, that benefits is being abused. The theoretical part topic defines social security and the distribution of its three pillars. It deals more closely with care allowance. In conclusion, the theoretical part focuses on the role of social worker in the process of control. The goal of this thesis is find out opinion on the process of controlling the use of care allowance by the view of social workers. Especially in the areas evaluation of the control process, evaluation of the role of social worker, evaluation of the instruments, evaluation competencies and contribution of control and positive comments. Quantitative research is carried out using the research method questioning and the technique of anonymous questioning.

Keywords: care allowance, social benefit, social worker, care allowance control, social service

Poděkování:

Velké poděkování patří paní Mgr. Radaně Kroutilové Novákové, Ph.D. za její odborné vedení, trpělivost, ochotu, vstřícnost a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat. Dále bych chtěla poděkovat sociálním pracovníkům, kteří se účastnili mého výzkumu. Na závěr patří mé velké poděkování také rodině a příteli, za obrovskou podporu při studiu.

Motto:

*„Naším prvořadým cílem v tomto životě je pomáhat druhým.
A pokud jim nemůžeme pomoci, alespoň jim neublížíme.“*

Dalajláma

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a elektronická verze nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 PŘÍSPĚVEK NA PÉČI JAKO SOUČÁST SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ	13
1.1 VYMEZENÍ SOCIÁLNÍ POLITIKY	13
1.2 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ.....	16
1.3 TŘI PILÍŘE SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ	19
1.4 TŘETÍ PILÍŘ – SOCIÁLNÍ POMOC	22
2 PŘÍSPĚVEK NA PÉČI.....	30
2.1 VYMEZENÍ PŘÍSPĚVKU NA PÉČI.....	30
2.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA.....	33
2.3 STUPNĚ ZÁVISLOSTI NA PŘÍSPĚVEK NA PÉČI	35
2.3.1 Základní životní potřeby	37
2.4 VÝPLATA PŘÍSPĚVKU NA PÉČI	38
2.5 ZNEUŽÍVÁNÍ SOCIÁLNÍCH DÁVEK (PŘÍSPĚVKU NA PÉČI)	39
3 ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V PROCESU KONTROLY.....	41
3.1 OSOBA SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA	41
3.1.1 Role posudkového lékaře	42
3.2 OBSAH, PRŮBĚH A NÁPLŇ KONTROLY.....	43
3.3 VYPLÁCENÍ PŘÍSPĚVKU NA PÉČI A JEHO KONTROLA V KONTEXTU ZLÍNSKÉHO KRAJE	45
3.3.1 Charakteristika Zlínského kraje	45
3.3.2 Provedené kontroly využívání příspěvku na péči za poslední období ve Zlínském kraji.....	46
II PRAKTICKÁ ČÁST	51
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	52
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	52
4.2 POJETÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	53
4.3 VÝZKUMNÉ CÍLE	54
4.4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	54
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	55
4.6 VÝZKUMNÁ TECHNIKA	56
4.7 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	56
4.8 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	57
4.8.1 Oblast č. 1 – Hodnocení procesu kontroly	63
4.8.2 Oblast č. 2 – Hodnocení role sociálních pracovníků.....	65
4.8.3 Oblast č. 3 – Hodnocení nástrojů	68
4.8.4 Oblast č. 4 – Hodnocení kompetencí (koncept pomoci a moci)	70
4.8.5 Oblast č. 5 – Přínos kontroly a pozitivní připomínky	73
4.8.6 Názor na kontrolní sociální šetření	75

4.9	SHRnutí.....	76
5	DISKUZE	79
	ZÁVĚR	81
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	83
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	89
	SEZNAM TABULEK.....	90
	SEZNAM GRAFŮ	91
	SEZNAM OBRÁZKŮ	92
	SEZNAM PŘÍLOH.....	93

ÚVOD

Příspěvek na péči je sociální dávkou, která je v České republice stále upravována, ale pouze s malými předěly, jako je např. zvyšování nebo snižování příspěvku podle stupně závislosti apod. Přesto stále dochází k rozporu mezi lidmi, jenž neví, k čemu je příspěvek primárně určen a může tedy docházet k jeho špatnému využití. Příspěvek na péči je sociální dávkou, která je definována jako příspěvek osobám, které potřebují pomoc jiné fyzické osoby při zvládnutí základních životních potřeb z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu člověka. Je určen primárně k zajištění péče oprávněné osoby buďto formou sociálních služeb nebo jinou formou pomoci.

Ovšem jedná se o dávku, která tzv. „není vidět“. Pokud člověk dostane od státu příspěvek na koupi nábytku, nebo opravu pračky, sociální pracovník může lehce zkontrolovat, zda ji člověk správně využil, ale péči už tak jednoduše zkontrolovat nejde. Část odborníků ve svých publikacích apeluje na to, aby lidé kupovali služby u zákonodárců, a tím se peníze vrátí zpět státu. Ale opak je pravdou, příspěvek je hlavně určen, aby člověk, který se o sebe nedokáže sám postarat, mohl zůstat doma, bylo o něho postaráno rodinným nebo jiným příslušníkem a nemusel být umístěn do speciálního sociálního zařízení. Tato dávka tedy neslouží na pomůcky, ale naopak pro člověka, který se stará o nemocného.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části. V teoretické části práce se zabýváme zejména příspěvkem na péči v rámci sociálního zabezpečení, bližším vymezením příspěvku na péči, rolí sociálního pracovníka v procesu kontroly a samotnou kontrolou. Praktická část je zaměřena na výzkumný problém, pojetí výzkumného šetření, výzkumné cíle, vymezení výzkumných otázek, výzkumný soubor a techniku, způsob zpracování dat, následnou analýzu a interpretaci získaných dat a samotné shrnutí.

Využívání tohoto příspěvku spatřujeme jako velmi problematické. Hlavně v tom, že příspěvek je mnohdy použit na jiné účely, než na které je primárně určen. Problém také vidíme v tom, že kontrola využívání je nedostatečná, a to hlavně kvůli tomu, že není dostatek zaměstnanců v této oblasti a tudíž není prostor na ohlídání využití příspěvku. Hlavním cílem této práce, je tedy zjistit, názor na proces kontroly využívání příspěvku na péči pohledem sociálních pracovníků. Více se zaměříme na to, jak sociální pracovníci hodnotí proces kontroly, roli sociálního pracovníka, nástroje, dále jak hodnotí své pravomoce a jak vnímají přínos kontroly a pozitivní připomínky.

Práce přispěje k bližšímu pochopení problematiky, která se týká kontroly příspěvku na péči a jeho zneužívání. Přinese informace od sociálních pracovníků, jejich pohled na danou problematiku, co v nich kontrola vyvolává a nové nápady na zlepšení, aby se zneužívání příspěvku omezilo na minimum.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PŘÍSPĚVEK NA PÉČI JAKO SOUČÁST SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

V první kapitole se budeme věnovat pojmům jako je sociální politika, sociální zabezpečení, dále rozdělení pilířů sociálního zabezpečení a blíže si popíšeme třetí pilíř, který zahrnuje příspěvek na péči.

1.1 Vymezení sociální politiky

Nejprve si tedy vysvětlíme pojem sociální politika a její cíle. Dále pojmy s ní související, které nás uvedou do dané problematiky, jelikož se sociálním zabezpečením, velmi úzce souvisí a je hlavním základem.

Definice sociální politiky vychází z latinských slov socius – druh, socio – pojmám a sociális – společenský (Knausová, 2005). První starší definici sociální politiky si vymežíme dle Konopáskova (1990), který určuje sociální politiku jako společenskou aktivitu, která se zaměřuje na udržení či vylepšení základních životních podmínek lidí a jejich zabezpečení sociální suverenity, sociálního zabezpečení a dále k omezení sociální závislosti a tím i sociálního ohrožení.

Druhá definice nám říká, že sociální politika je politika, která je v první řadě orientována na člověka. Zabývá se jeho rozvojem a kultivací, zejména jeho životních podmínek a dispozic, které slouží k rozvoji jeho kvalit života a osobnosti. Sociální politice tedy zcela jistě přísluší významné místo uvnitř celého společenského systému (Krebs et al., 2015).

A poslední definici si vymežíme podle Kaczora (2015), který definuje sociální politiku jako souhrn opatření a prostředků státu, které vedou k pozitivní podpoře osob, které se potýkají s některým hendikepem sociálního typu, jako může být stáří, nezaměstnanost, nemoc, a stejně tak k podpoře chování, které je společensky žádoucí, kam můžeme zařadit například rodičovství, mateřskou péči a péči o lidi v seniorském věku. Hlavní funkcí sociální politiky je tedy se postarat o člověka, který tu pomoc z určitého důvodu vyžaduje a potřebuje, jelikož může být trvale nebo dočasně zcela nesoběstačný, tj. je závislý na pomoci státu, tedy druhých lidí. Sociální politika by měla co nejvíce eliminovat důsledky vyskytujících sociálních rizik.

Sociální politika je součástí politiky veřejné a dělí se na dvě oblasti. První oblast se zabývá zaměstnaností a druhá oblast se zaměřuje na sociální zabezpečení. Sociální politika se tedy

snaží reagovat na negativní důsledky a odstranit sociální tvrdost, která doprovází chod tržních mechanismů, do kterých řadíme chudobu a nezaměstnanost lidí (Potůček, 2005).

Hlavním předmětem této politiky jsou sociální rizika, která jsou častěji uváděny pod pojmem jako sociální události. Sociální událostí můžeme rozumět událost, která může ohrožovat člověka a jeho existenci ekonomicky nebo sociálně a jejíž důsledky nemůže postižená osoba nebo její rodina vlastními silami odvrátit. Aby se tato situace dala vyřešit, vyžaduje společenskou ochranu. Jedná se tedy o události, se kterými si vzájemně rodina nedokáže sama poradit a vyřešit problém nejpřirozenější a tradiční formou solidarity. Bohužel však můžeme konstatovat, že v dnešní moderní společnosti přestává tento systém vzájemné solidarity a pomoci uvnitř rodiny mírně fungovat. Typickým příkladem je péče o seniory. V českých zemích výplata důchodů a důchodové pojištění začalo fungovat zhruba před sto lety. Dříve bylo bez problémů o seniory postaráno v rámci rodiny, aniž by se jakkoli musel angažovat stát. V dnešní době však rodinní příslušníci pomoc od státu vyhledávají častěji a častěji. Lidé jsou sice bohatší, ale o to více taky pohodlnější a náročnější. Proto také vzrůstají nároky na sociální systém a sociální výdaje, které jsou lidem formou dávek, sociálních služeb a dalšími formami podpory zprostředkovány (Kaczor, 2015).

Aby sociální politika správně fungovala a bylo dosaženo jejích cílů, pracuje na čtyřech základních principech. První princip je princip sociální spravedlnosti, který je klíčový. (Duben, 1999). Druhým principem, který ovlivňuje sociální politiku, je princip sociální solidarity. Dalším principem je princip subsidiarity a posledním principem, je princip participace. (Francová a Novotný, 2008). Krebs s kolektivem (2015) ve své knize ovšem uvádí ještě pátý princip sociální politiky a to princip ekvivalence. Přesto, že tento princip je v literatuře hodně opomíjen, tak nelze ho zcela vyřadit.

Jedním z hlavních cílů sociální politiky je poskytnout lidem sociální jistotu a ústavou zaručených lidských práv jim umožnit přiměřený způsob života a jeho realizaci. Dále je sociální politika orientována na ochranu a osobnostní rozvoj lidského potenciálu společnosti (Francová a Novotný, 2008).

Dále si cíle sociální politiky můžeme jinak rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. Do krátkodobých cílů zařazujeme postupné kroky, které řeší jeden problém za druhým problémem operativně. Do dlouhodobých cílů poté zahrnujeme změny, které se jeví jako radikálnější a zásadnější a jejich úkolem je předcházet negativním sociálním situacím (jako

příklad si můžeme uvést koncepci sociálního programu a sociální doktríny). Poslání sociální politiky je tedy vytvořeno na podmínkách, které jsou důstojné pro samotný život jedinců a na zajištění rovnocenných příležitostí pro všechny. Rovné příležitosti by měly být zajištěny zejména v oblastech bydlení, vzdělávání, zdravotní péče, pracovních příležitostech a také v garanci dostatečného minimálního příjmu jedince. Samotné cíle sociální politiky musí evidovat okolnosti společenského vývoje, čelit rizikům, které se mohou vyskytnout v sociální nebo ekonomické sféře a předvídat tak potenciály budoucího vývoje. Vytváří tím tak pozitivní podmínky pro vývoj sociálních skupin a jedinců, které jsou dále konkretizovány. Další cíl můžeme tak shrnout jako snahu o zabezpečování blahobytu pro všechny občany státu (Duková et al., 2013).

V rámci realizace musí však být věnována velká pozornost na rovné příležitosti a ohledy pro spoluobčany, kteří jsou znevýhodněni zdravotním stavem, závazkem péče o dítě nebo jiné osoby na nich závislé, věkem a v neposlední řadě příslušností k etnickým menšinám. Hlavní myšlenkou je tak jejich situaci, která je na okraji pracovních a společenských činností, zamezit. Jedná se tak, o omezení utváření „cyklu deprivace“ a závislosti na jednotlivých druzích dávek, z nichž pro některé jedince už není možná cesta úniku (Kahoun et al., 2009, Matoušek et al., 2001).

Aby sociální politika mohla být správně realizována, tak jako prostředek, který ji k realizaci dopomáhá, používá nástroje sociální politiky. Můžeme je definovat jako prostředky, které sociální subjekt využívá a tím působí na ostatní sociální objekty a jiné sociální subjekty. Okruh nástrojů je velmi pestrý a široký, avšak aby naplňoval veškeré cíle a funkce sociální politiky, musí respektovat výše uvedené principy. Samotné nástroje si tedy můžeme vymezit jako prostředky (právo, peníze, instituce), kterými se vykonávají a uskutečňují nátlakové akce, regulace a služby (Duková et al., 2013).

Nástroje sociální politiky tedy znázorňují daný systém, který se neustále vyvíjí, mění svou podobu a také kvalitu, která se odvíjí od konkrétních záměrů sociální politiky. „*V současné sociální politice je kladen důraz především na to, aby její nástroje umožňovaly diferencované a adresné řešení zcela konkrétních sociálních situací konkrétních jedinců či sociálních skupin tak, aby nedocházelo ke zneužívání výhod těmi, kterým nejsou určeny. To je předpokladem toho, aby sociální politika byla dostatečně účinná a únosná z hlediska limitovaných finančních zdrojů.*“ (Krebs et al., s. 64, 2015).

Můžeme tedy shrnout, že sociální politice jde zejména o to, jak koncipovat politiku státu a vytvořit tak, takový systém, který bude ochraňovat společnost před patologickými jevy a zabezpečí ji sociální soudržnost. Jednou z forem realizace sociální politiky je sociální ochrana. Pokud se lidé začnou nacházet v sociálním nebezpečí a hrozí tak, že se dostanou do nepříznivé životní situace nebo už se do ní dostali, tak účelem právě sociální ochrany je chránit jednotlivce a jejich rodiny (Chvátalová, 2018). Pod sociální ochranu tak řadíme také dávky sociálního zabezpečení, kterým se však budeme věnovat již níže.

1.2 Sociální zabezpečení

Zpočátku než přejdeme k samotnému sociálnímu zabezpečení, si ještě musíme vymezit pojem sociální událost. Sociální událost je z pohledu sociální politiky každá životní situace člověka a jeho rodiny, která jakýmkoliv způsobem může ohrozit stabilitu společnosti, pokud nedojde k řádnému ošetření (Chvátalová, 2018). Člověk nezvládá se o sebe postarat jen díky svým prostředkům, ale potřebuje pomoc od druhých (Systém sociálního zabezpečení [online]). K lepšímu pochopení to můžeme uvést na příkladu rodičovství. Kdy pro společnost není relevantní rodičovství samo o sobě, ale právě náklady s ním spojené, dále snížená výdělečná činnost zejména ze strany matky apod. V současné době máme osm základních sociálních událostí, na které reagují nynější systémy sociálního zabezpečení:

- rodičovství a mateřství,
- rodina – a nezaopatřenost s ní spojená,
- nemoc a úraz,
- invalidita,
- stáří,
- smrt,
- nezaměstnanost,
- a sociální vyloučení (chudoba), (Chvátalová, 2018).

Většina sociálních událostí je biologického charakteru, avšak máme tam i dvě sociální události charakteru sociálního a to nezaměstnanost a sociální vyloučení. K těmto událostem dochází zejména bez vůle jedince, na kterého působí pouze vnější sociální a ekonomické faktory. Růst těchto faktorů, poté značně ohrožuje stabilitu celé společnosti. Právo sociálního zabezpečení tak vytváří právní normy, které se zabývají sociálními událostmi a reagují na ně nejen skrz historickou tradici ale také proto, že v současné

společnosti existuje velké množství mezinárodněprávních norem, kterými je vázána většina států v Evropě (Chvátalová, 2018).

Kořeny sociálního zabezpečení sahají již do dávné historie. Nepříznivé sociální situace, do kterých se lidé dostali zejména díky nemoci, invaliditě, úrazu, mateřství, ztrátě živitele rodiny či stáří byly problémem každé společnosti. Každá skupina se s těmito problémy musela zabývat, avšak forma a úroveň řešení je odlišná. Formu a úroveň, kterou se problém řešil, určuje zejména ekonomická možnost řešení, avšak i další vlivy jako je například demografická struktura obyvatelstva, morální a etické názory ve společnosti, zájem a intenzita občanů v prosazování těchto potřeb a nakonec také tradice. V neposlední řadě nemůžeme také opomenout hygienické kultury obyvatelstva a rozvoj lékařské vědy (Koldinská et al., 2018).

Právní systém sociálního zabezpečení v České republice je upraven mnoha právními předpisy, které se vztahují k jeho jednotlivým oblastem. Všechny oblasti mají společnou obecnou teorii a při výkladu práva se postupuje právě od obecné teorie k jednotlivým odvětvím. V části obecné teorie je pojednáváno o pramenech a jeho vztahu k jiným právním odvětvím a mezinárodním normám, o genezi systémů a institucí, o koncepci a systému sociálního zabezpečení, také o jeho předmětu a cílech, subjektech v sociálním zabezpečení a právních vztazích, sociálních událostech a právních skutečnostech. Dále se zabývá financováním, organizací a správou a v poslední řadě řízením v sociálním zabezpečení (Koldinská et al., 2018).

Zvláštní část je věnována jednotlivým odvětvím a mezi ně řadíme:

- nemocenské pojištění,
- penzijní pojištění,
- zdravotní pojištění,
- důchodové pojištění,
- pojištění, které slouží k zabezpečení při pracovních úrazech a nemocech z povolání,
- pojištění a zabezpečení v nezaměstnanosti,
- pomoc rodinám a státní sociální podpora,
- sociální služby,
- a sociální pomoc (Koldinská et al., 2018).

Dříve sociální zabezpečení bylo upraveno tak, že zahrnovalo celky jako je nemocenské pojištění, důchodové pojištění, důchodové zabezpečení a sociální péči (Arnoldová, 2002).

Nyní podle české právní úpravy je systém členěn na tři celky a to na sociální pojištění, sociální zaopatření (podporu) a sociální pomoc, která se dále větví na konkrétní oblasti.

Systém sociálního zabezpečení v České republice se řídí několika zákony a předpisy. Mezi ty hlavní můžeme zařadit následující – Ústavu a Listinu základních práv a svobod. Dále se dělí již na jednotlivé zákony a to na zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů a jako poslední je zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů (Štangová et al., 2018).

Právní vztahy v sociálním zabezpečení dále můžeme rozdělovat na různé druhy podle toho, o jaký význam právní události se jedná. Členíme je tedy za prvé podle sociálních událostí a dle toho v jakých jednotlivých subsystémech sociálního zabezpečení se vyskytují. Liší se tak právní vztahy ve zdravotním pojištění, v nemocenském pojištění, v důchodovém pojištění, dále v sociální pomoci a státní sociální podpoře. Druhá možnost členění je podle principu vzájemných práv a povinností v jejich právním vztahu, kde se prosazuje pojistný princip nebo zabezpečovací princip. Pojistný princip se týká zejména oblasti finanční a vyznačuje se vzájemnou podmíněností práv a povinností. Zabezpečovací princip se touto podmíněností nevyznačuje a nárok, který má jedinec na poskytnutí plnění, tedy na sociální dávku, vyplývá ze zákona, neboť již vznikla a je podmíněna sociální událostí. A třetí členění je podle významu a míry vlivu na účastníky a ty se dělí na základní a odvozené právní vztahy. Základní se týkají samostatných vztahů, kde se stanovují pouze základní práva a povinnosti a u odvozených právních vztahů se řeší vztahy, které ke svému vzniku vyžadují, aby právní vztah měl základ v právním vztahu základním (Štangová et al., 2018).

Prvky právních vztahů, které ovlivňují sociální zabezpečení, se u nás vyskytují tři. Prvním prvkem jsou subjekty, což jsou ti, kteří ve vztazích sociálního zabezpečení mají svá práva a povinnosti a vztah vykonávají svým chováním pomocí nositele subsystému (orgány sociálního zabezpečení). Druhý prvek, je obsah právních vztahů, což jsou jednotlivá práva a povinnosti subjektů. Práva a povinnosti mohou mít procesní nebo materiální charakter a jsou vzájemná. A posledním prvkem je objekt, který se projevuje právně relevantním chováním subjektů těchto poměrů a uskutečňuje daný obsah (Štangová et al., 2018).

Dříve bylo sociální zabezpečení nazýváno jako chudinská péče, sociální péče nebo sociální práva. Nejprve se o chudé jedince staraly svobodná města a až postupem času si tuto péči na sebe převzaly obce a stát. Tím začal vznikat systém na pomoc chudým, který se postupem času vyvinul v současný systém sociální pomoci. Pojem sociální bezpečnost se začal ustanovovat až ve 20. století, ale stále je ambivalentní a dochází k jeho vývinu (Tröster et al., 2013).

Sociální zabezpečení je pojem, který je mezinárodním právem definován jako soubor institucí a institutů, který poskytuje pomoc a ochranu lidem v případech, kdy jsou ohroženi na zdraví, nemoci, v případě nezaměstnanosti, pracovního úrazu, invalidity, zdravotního poškození, těhotenství, mateřství a rodičovství, stáří a při úmrtí uživatele. Oproti sociální pomoci si občané sami na sociální zabezpečení přispívají. Pojistné, které si občané na sociální zabezpečení platí je v daném rozsahu stanovené zákonem. Tímto sociálním pojištěním, které má dvě složky – povinnou a dobrovolnou, jsou občané zajišťováni, pokud v jejich životě dojde k možným sociálním událostem. Do sociálního zabezpečení spadá také poskytování pomoci lidem, kteří jsou definováni v případech, které se týkají hmotné nouze. Dále sociální zabezpečení také zpravidla přerozděluje příjmy dvěma směry. První směr je orientován od majetných rodin k rodinám, které jsou méně majetné, a druhý směr je orientován od bezdětných lidí k rodinám, které mají děti (Matoušek, 2016).

Hlavní cíl novodobého sociálního zabezpečení je v tom „*nejobecnějším slova smyslu regulace odpovědnosti občana za svou budoucnost (povinné pojistné systémy) a stanovení míry a forem povinné sociální solidarity mezi občany (povinný transfer prostředků skrze sociální pojištění, daňovou soustavu nebo sponzorováním).*“ (Tröster et al., s. 6, 2013).

1.3 Tři pilíře sociálního zabezpečení

V České republice systém sociálního zabezpečení rozdělujeme na tři subsystémy neboli pilíře a jimi jsou – sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc. První subsystém je tedy sociální pojištění a jedná se o nejdůležitější pilíř. Je u nás zaveden znovu od roku 1993 a je to obligatorní finanční systém, díky kterému se člověk buď sám od sebe nebo někdo jiný za občana (buďto zaměstnavatel nebo stát) chystá na řešení sociálních událostí, které mohou v budoucnu nastat. Spočívá to v tom, že si občan pro budoucí možné řešení těchto událostí odkládá část peněz ze své osobní spotřeby, kdyby náhodou došlo například k tomu, že by náhle onemocněl, otehotněl, došlo by k náhlé ztrátě manžela, onemocněl, tak vážně, že by se stal invalidní apod. Jedná se o finance, které jsou příjmem

do státního rozpočtu, a účel je v tom, aby byl dostatek prostředků právě na úhradu těchto výdajů, které z něho odchází formou dávek. U nás jsou dva typy pojistného a to příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na sociální zabezpečení a druhý typ je pojistné na zdravotní pojištění. Do pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti zařazuje nemocenské pojištění a pojištění důchodové. Nemocenské pojištění je pro občany, kteří jsou zaměstnanci povinné a pro lidi, kteří jsou samostatně výdělečně činní, je dobrovolné (Štangová et al., 2018). Z nemocenského pojištění můžou být občanu poskytnuty čtyři druhy peněžitých dávek – nemocenská, ošetrovné, peněžitá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek (Čevela et al., 2012). A jako poslední je zde podpora v nezaměstnanosti.

Při splnění podmínek, které jsou zákonem stanoveny, na důchodovém pojištění vzniká účast občanů povinně. V naší zemi není možné, aby účastník z této povinnosti byl vyňat ani z důvodu, kdyby měl dostatek finančních prostředků. Důchodové pojištění dělíme na starobní důchod, invalidní důchod a důchod pozůstalostní. Důchody můžeme ještě rozdělit podle toho, zda se jedná o důchody přímé nebo odvozené. Pokud se bavíme o důchodu přímém (starobní a invalidní – plný nebo částečný) tak ten je vyměřován podle závislosti na době pojištění a na výši výdělku občana. Důchod odvozený se však stanovuje z přímého důchodu člověka, který pobíral zemřelý nebo na který by měl nárok. A odvozený důchod se týká důchodů pozůstalostních (vdovecký, vdovský a sirotčí), (Přib, 2011).

Druhý typ je tedy pojistné na zdravotní pojištění a je opět povinné. Občanovi se tato dávka odvádí na účet zdravotní pojišťovny, u níž je pojištěn. Pokud pojištěnec není plátcem sám, tak tuto povinnost za něj má stát. Může se jednat například o případy nezaopatřených dětí, žen na mateřské či osob na rodičovské dovolené, lidí co se uchází o zaměstnání apod. Pojistné za ně tedy odvádí Ministerstvo financí na oddělený účet, který je veden u Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky. Ze zdravotního pojištění se tak lidem hradí náklady spojené s léčením, zdravotní péče, která je stanovena zákonem, zdravotnické pomůcky či potraviny, které lidem slouží pro zvláštní účely. Z výše uvedeného nám tedy vyplývá, že z tohoto sociálního pojištění jsou v určitých případech pojištěným osobám poskytovány pojistné dávky (Štangová et al., 2018).

Další dva pilíře, kterým se budeme věnovat, tvoří tzv. nepojistné subsystemy. Pokud si bude žadatel žádat o dávku z těchto dvou pilířů, nemá povinnost být pojištěncem (Štangová et al., 2018). Státní správu tak v těchto dvou pilířích vykonávají krajské úřady,

obecní úřady v obcích s rozšířenou působností, ministerstvo práce a sociálních věcí a okresní správy sociálního zabezpečení a v neposlední řadě pobočky Úřadu práce České republiky. Pokud se jedná o krajské pobočky ÚP ČR, tak ty o nárocích výše dávky rozhodují a také je občanům vyplácí (Arnoldová, 2015). Druhý pilíř se tak zabývá dávkami státní sociální podpory.

Jedná se o dávky, které by měly sloužit na pokrytí nákladů, jaké budou vynaloženy na výživu a další základní osobní potřeby rodin a dětí, ale poskytují se výjimečně i v některých jiných sociálních situacích. Tyto vydané náklady hradí stát ze státního rozpočtu. Dávky státní sociální podpory se mohou občanům poskytovat buďto v závislosti na příjmu, který bude rozhodný pro uznání případné dávky, anebo v závislosti na zdravotním stavu občana, kdy záleží na stupni jeho zdravotního postižení (Čevela et al., 2010). Soudržnost v poskytování těchto dávek spočívá v tom, že jde směrem od rodin, které nemají děti k těm rodinám, které děti mají a dále od rodin, které mají vyšší příjmy k těm rodinám, jejichž příjem je nízký. K tomu, aby se zjistilo, na jakou výši příspěvku má rodina nárok, slouží výpočet dle částky životního minima. Při posouzení výše dávky se tak společně s posuzovanými osobami dále posuzují i občané, kteří se i přechodně z nějakého důvodu (soustavná příprava na budoucí povolání, pracovní nebo zdravotní důvody) zdržují mimo byt (ÚZ, Sociální zabezpečení, 2017). Dodržuje se zde tak zásada, že úroveň pomoci státu se nabýváním vlastních příjmů rodiny snižuje. Další podmínku pro vyplacení těchto dávek je, že se vyplácí pouze FO, a s ní společně posuzované osobě, které mají na území České republiky trvalý pobyt a jsou občanem ČR, nebo které zde mají aspoň trvalý pobyt. Pro cizince platí, že musí mít na území České republiky bydliště anebo pokud splňují zvláštní podmínky, které jsou uvedeny v zákoně 117/95 Sb., zákon o státní sociální podpoře (Arnoldová, 2015).

Dávky státní sociální podpory se rozdělují na dávky, u kterých záleží na příjmu a na dávky, u kterých na příjmu nezáleží. U dávek, které jsou poskytovány rodině dle výše příjmu, se jako zásadní kritérium posuzuje příjmová situace v rodině. Zde se podle právní úpravy uplatňuje princip adresného poskytování. Tyto dávky mohou být také označovány jako dávky testované (Tröster et al., 2013). Nyní se u nás tyto dávky poskytují jako příspěvky na školní pomůcky, sociální příplatek, příspěvek na bydlení a přídavek na dítě (Národní informační centrum pro mládež [online]).

Dávky, které nejsou poskytovány dle výše příjmu, jaký rodina má se nazývají nezávislé neboli netestované (Tröster et al., 2013). Do těchto dávek spadá porodné, rodičovský

příspěvek, pěstounské dávky a pohřebné (Národní informační centrum pro mládež [online]).

1.4 Třetí pilíř – sociální pomoc

Dávkám, které se poskytují občanům v České republice podle třetího subsystému, se budeme v této práci věnovat blíže, proto mají samostatnou podkapitolu. V tomto pilíři, se řeší sociální situace, ve kterých došlo k takovým sociálním událostem, které nejdou finančně ohodnotit podle dávek ani v prvním ani v druhém pilíři sociálního zabezpečení. Řeší zejména situace občanů, která se týká sociální nebo hmotné nouze. Lidé jsou v této situaci odkázáni na pomoc druhých osob, protože se o sebe již nedokážou žádným způsobem postarat sami (Nečadová, 2015).

Člověk se může dostat do takové bezmoci jak po stránce fyzické tak i duševní, případně může dojít ke kombinaci. Jde o to, aby se poskytla pomoc člověku v takové míře, že bude možné jej vrátit do stavu sociální suverenity. Pokud dojde až k případu hmotné nouze, tak se člověk ocitá na hranici, kdy žije pod částkou životního minima a nedovoluje mu jeho situace si navýšit příjem sám vlastní pomocí. Tento jediný subsystém tak testuje člověka v tom smyslu, že musí doložit veškeré podklady k tomu, aby opravdu mohl být označen za chudého. Tradičně zde tedy spadají jak činnosti sociální dávky, tak i sociální služby. Poskytované dávky v tomto pilíři jsou hrazeny ze státního rozpočtu, z rozpočtů krajů a obcí, dále od právnických i fyzických osob a nakonec také z všelijakých nadací nebo dobrovolných organizací (Arnoldová, 2012).

Sociální pomoc tak jak je právně nyní upravena vychází z toho, že každý občan nese zodpovědnost jak za sebe samého tak i za svou budoucnost a to za předpokladu, že žije v podmínkách svobodného trhu a demokratické společnosti. Pokud se dostane do takové situace, která je více, než neuspokojivá ujímá se ho systém sociální pomoci, který se projeví pod zásadami lidské solidarity a dobročinnosti a začne jednat s předem stanovenými cíli. Hlavním cílem třetího pilíře je, aby se co nejdříve povedlo občana a jeho rodinu vymanit z té špatné situace a po návratu mohl občan sám za sebe a i svou rodinu opět přebrat plnou odpovědnost. Dalším cílem je občanovi pomoc s překonáním toho přechodného stádia kdy si počíná se sociálně-ekonomickými obtížemi. Státu jde o to, aby toto období bylo co nejkratší a podařilo se mu zabránit propadu nějaké další skupiny občanů, kteří by byli úplně odkázáni na pomoc společnosti. A jako poslední cíl můžeme poukázat na to, že se snaží řešit trvalé postavení občana, které je sociálně svízelné. V tomto

případě se jedná o takové občany, kteří už napořád budou odkázáni na pomoc státu, a nepodařilo se jim navrátit jejich sociální suverenitu (Krebs et al., 2015). Sociální systém se tak zabývá situacemi, kdy jsou v nebezpečí práva občana, kdy se občan nachází v sociální nouzi a není schopný si zabezpečit své potřeby vlastními silami, kdy se občan v hmotné nouzi už nachází a v době kdy mu tato situace hrozí (Průša, 2007).

Nástroje, které sociální pomoc k dosažení svých cílů používá, jsou poradenství, prevence sociálně-patologických jevů, dávky sociální pomoci a sociální služby, sociálně-právní ochranu. Mnoho těchto forem má rozsáhlý mezioborový charakter a mimo to, že hlavně proniká do sociálního systému, zasahuje i do práva mezinárodního, trestního a občanského. Pod poradenstvím si můžeme představit, že se jedná o výměnu informací mezi tím, kdo se snaží poradit (poradce) a mezi tím kdo rady přijímá (klient). Poradce klientovi poskytuje pomoc v jeho obtížné sociální situaci a snaží se najít co nejvhodnější východiska. Dále poskytuje sociálně-právní ochranu, která se vztahuje na nezletilé děti a občany, kterým byla omezena způsobilost k právním úkonům nebo nejsou svá práva a povinnosti sami schopni vůbec uplatňovat. Nástroj sociální prevence směřuje k tomu, aby bylo zabráněno vzniku příčin negativních společenských jevů, k zamezení šíření těchto jevů do společnosti, ve které se ještě nevyskytují a snaha o opětovné začlenění osob, které si již prošly sociálně-patologickým chováním. A mezi sociální služby můžeme zahrnout například pečovatelskou službu, domovy pro seniory, ústavy sociální péče pro dospělé, ústavy sociální péče pro mládež apod. (Krebs et al., 2015).

Třetí pilíř sociální pomoci dělíme tedy na dávky v hmotné nouzi a dávky sociální péče. Dávky v hmotné nouzi můžeme dále rozdělit na doplatek na bydlení, příspěvek na živobytí a mimořádnou pomoc. Dávky sociální péče poté ještě rozdělujeme na příspěvky pro zdravotně postižené a příspěvek na péči (Národní informační centrum pro mládež [online]).

Systém pomoci v hmotné nouzi se zabývá formou pomoci pro občany, kteří mají nedostatečný příjem, a motivuje je ke snaze, aby si zabezpečili prostředky potřebné k uspokojení jejich životních potřeb. Touto pomocí se snaží Česká republika bojovat proti sociálnímu vyloučení občanů. Tento princip je postaven na teorii, že každý občan, který vykonává práci a je za ni odměněn, se musí mít daleko lépe, než ten kdo nepracuje vůbec anebo se práci záměrně vyhýbá (Duková et al., 2013).

Člověk, který se považuje za osobu v hmotné nouzi, se projevuje tím, že nemá dostatečný příjem, jeho celkový sociální a majetkový poměr mu nedovoluje uspokojit základní životní potřeby na takové úrovni, jaká je akceptovatelná společností, a dále tato osoba není schopna si příjem z jasných důvodů navýšit za pomoci vlastní práce, využitím pohledávek a nároků anebo prodejem majetku. Často lidé však mohou považovat za takovouto osobu i člověka, jenž tomu okolnosti nasvědčují, ale v hmotné nouzi se nenachází. Může to být například jedinec, který není v pracovním vztahu, nesnaží se si příjem zvýšit vlastním přičiněním, odmítá se účastnit programů, jejichž cílem je řešit zaměstnání, který je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání, ale odmítá pracovat i na krátkou dobu. Dále to může být osoba samostatně výdělečně činná, kdy příjem i po odečtu přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje na částku živobytí, také člověk kterému je poskytována v psychiatrické léčebně ústavní péče, ten, kdo si neplní, zejména školní zákonné povinnosti dítěte, nenastoupí na výkon zabezpečovací detence nebo do výkonu trestu odnětí svobody či vazby apod. (Kahoun, 2009).

Nyní si blíže popíšeme každou dávku, kterou třetí pilíř obsahuje. První z dávek v hmotné nouzi je příspěvek na živobytí. Tento příspěvek je vyplácen, pokud v rodině dojde k dramatickému poklesu příjmu tak moc, že částka nedosahuje ani na částku živobytí. Tato částka se odvíjí od výše životního a existenčního minima a stanovuje se pro každého individuálně na základě zhodnocení její snahy, potřeb a možností. Momentálně u dospělé osoby výše částky na živobytí minimální částky existenčního minima dosahuje na 2 200 Kč a maximální částky životního minima např. 3 410 Kč pro jednotlivce. Pokud se jedná o nezaopatřené dítě, které se posuzuje, tak částka se odvíjí od věku dítěte a to od 1 740 Kč do 2 450 Kč. Pro účely příspěvku na živobytí se posuzuje zásadně 70 % z čistého příjmu ze zaměstnání jedince nebo jiné závislé činnosti, 80 % ze sociálních dávek nemocenského pojištění nebo podpory v nezaměstnanosti a 100 % ze všech ostatních příjmů, které jedinec má nebo dostává. Tyto příjmy, které jsou zjištěné, se poté ještě snižují do výše 30 % a 35 % v Praze o přiměřené náklady na bydlení z příjmu posuzované osoby a všech osob společně posuzovaných v domácnosti. Výše konečné dávky se tak stanoví jako doplatek rozdílu mezi částkou na živobytí a skutečným příjmem osob. Pokud se jedná o osoby, které hledají zaměstnání, musí dodržovat dietní režim nebo rodič neplatí řádně výživné na dítě, se tato částka na živobytí zvyšuje. A jako poslední se posuzuje, zda má občan snahu o zvýšení si příjmu vlastní prací, využitím majetku nebo uplatněním pohledávek a nároků (Štangová et al., 2018).

Druhá dávka v hmotné nouzi je doplatek na bydlení. Jedná se o dávku, která slouží k pokrytí nákladů na bydlení. Počítá se tak, aby rodině nebo osobě zůstala částka, která je potřebná na živobytí. Tuto dávku může jedinec získat ve výjimečných případech pouze na část domu nebo bytu, a také pokud se jedince nachází v azylovém domě nebo chráněném bydlení. Výše, kterou doplatek bude mít lze spočítat tak, že se od nákladů, které jsou vynaloženy na bydlení za jeden kalendářní měsíc, odečte taková částka, která by převyšovala příspěvek na živobytí. Na tento příspěvek poté dosáhne většina lidí, kteří si žádají o doplatek. Pokud se však stane, že žadatel na příspěvek na živobytí nedosáhne, ale v tu dobu příjem posuzovaných osob není vyšší než násobek 1,3 částky toho příspěvku, můžeme jej přiznat (Co se změnilo na příspěvku na bydlení v roce 2018? [online]). Je jednou ze sociálních dávek, která je propojována úzce s příspěvkem na živobytí a příspěvkem na bydlení, se kterým se často zaměňuje. Na doplatek na bydlení má nárok také nezletilé nezaopatřené dítě, které žije v ústavu nebo zařízení pro děti anebo které žije v náhradní rodinné péči. Za podmínky, že na něj bylo napsáno nebo přešlo vlastnictví či nájem bytu a dítě nemá samo dostatečný příjem nebo majetek na to, aby pokryl náklady spojené s bydlením. Od roku 2019 může být doplatek na bydlení nově přiznán i na rekreační stavby nebo prostory, které slouží k trvalému užívání a nejsou tyto prostory zkolaudovány jako byt. Od nového roku se také ruší pravidlo, že musí mít žadatel trvalý pobyt v obci, kde se nachází bytová jednotka, kterou obývá. Postačí tak tedy, aby žadatel měl nějakým způsobem zajištěn pobyt na území České republiky (u Čecha je to trvalý pobyt, u cizince existují výjimky) a má na tento doplatek nárok. Jedinec se tak na daném území dlouhodobě zdržuje, vykonává zaměstnání, žije tam se svou rodinou a děti si plní svou povinnost školní docházku (Doplatek na bydlení pro rok 2019: až tisíce korun měsíčně [online]).

Poslední dávkou z oblasti hmotné nouze je mimořádná okamžitá pomoc. Tato dávka je uživatelům poskytována bez nároku na předchozí dávky a situaci, která nastane, řeší okamžitě s hlediskem na čas a mimořádně. Důležité je, že osoba se nemusí nacházet v situaci hmotné nouze pro doplatek na bydlení nebo příspěvek na živobytí, ale že se vyskytuje v takové ojedinělé situaci, kterou nedokáže sama zvládnout a vyřešit bez pomoci státu prostřednictvím mimořádné a okamžité pomoci. Pokud však dojde k situaci, že jde o ohrožení na zdraví, lze tento příspěvek přiznat i pobírání výše dvou zmíněných dávek. Jedná se o dávku, která je vyplácena jednorázově a okamžitě při uznání, ale nevylučuje to to, že je možné ji poskytnout i vícekrát v roce. Je vyplácena bezodkladně a používá

se na konkrétní situaci s výdajem, který si nemůže posuzovaná osoba a s ní další posuzované osoby finančně dovolit (Beck, 2012).

Nejčastěji se poskytuje lidem, kteří se ocitnou v situaci, kterou ohrozí nějaká živelná pohroma (povodně, požár, ekologická havárie aj.) nebo situace kdy je člověk ohrožen na životě a ocitne se tzv. „na ulici“. Výše příspěvku se liší. Například když dojde k zasažení povodněmi, může jedinec dostat až 15 násobek životního minima (cca 51 150 Kč). Ovšem v případě kdy byl například člověk propuštěn z vazby, léčení ze závislosti a nemůže si pomoci ihned sám, tak příspěvek je pouze maximálně 1 000 Kč. Mimořádnou okamžitou pomoc lze získat za předpokladu, že člověk nemá nárok na poskytnutí opakovaných dávek, ale v případě, že by mu nebyla umožněna žádná pomoc, hrozí mu tak vážná újma na zdraví. Částka se pohybuje do výše existenčního minima tedy 2 200 Kč, v případě dítěte (do výše životního minima) je částka od 1 740 Kč do 2 450 Kč dle věku. Dále, že je člověk zasažen mimořádnou událostí (živelnou pohromou) a to je tedy částka jak už jsme si uvedli, až 51 150 Kč. Poté pokud člověk nemá vzhledem k jeho příjmu a dalším poměrům dostatek prostředků na to, aby: zaplatil poplatek při ztrátě dokladů, v případě ztráty peněz zaplatil náklady spojené s úhradou jízdného apod., se tato částka pohybuje do výše těchto nákladů. Dál pokud zaplatil opravu předmětů dlouhodobé potřeby, nákup, tam se vyplácená částka pohybuje do výše těchto výdajů a v průběhu jednoho roku až do výše 10 násobku částky životního minima, tj. až 34 100 Kč. A stejná částka se vyplácí i v případě, že se jedná o náklady spojené se vzděláním, zájmovou činností nezaopatřených dětí a zajištěným nezbytných činností, které mají souvislost se sociálně-právní ochranou dětí. A poslední životní situace, kdy se tato částka vyplácí, nastane, pokud člověk v daném čase díky nedostatečnému sociálnímu zázemí a nedostatku peněz nemůže jistou situaci zvládnout sám a hrozí mu sociální vyloučení. V těchto případech se jedná o částku až 1 000 Kč, ale součet dávek v roce nesmí na jednotlivce přesáhnout částku 13 640 Kč a jedná se o konkrétní situace – propuštění z výkonu trestu, propuštění ze školského zařízení pro výkon ústavní, pěstounské či ochranné péče, do 19 let, při propuštění ze zdravotnického, léčebného nebo psychiatrického zařízení, dále pokud člověk nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby, neboť se nachází „na ulici“ anebo práva a zájmy člověka ohrožuje trestná činnost jiného člověka (Mimořádná okamžitá pomoc v roce 2019: až 51 150 Kč [online]).

Nyní si představíme dávky sociální péče. Tento systém sociálních služeb a dávek pro osoby se zdravotním postižením je součástí sociální pomoci, kdy účel obou systémů

spočívá v nápomoci řešit prostřednictvím dávek a služeb důsledky zdravotního postižení osob, které tímto znevýhodněním trpí. Sociální služby také doplňují systém pomoci v hmotné nouzi tím, že lidem poskytují i sociální prevenci. Oba systémy jsou nastaveny tak, že fungují za takových podmínek, aby vždy byla v první řadě zajištěna a chráněna lidská důstojnost všech klientů (Štangová et al., 2018).

Jak už jsme si jednou uvedli, pod tento systém spadají dávky pro zdravotně postižené a příspěvek na péči. Nyní se však budeme věnovat pouze dávkám pro zdravotně postižené a příspěvek na péči si samostatně rozebereme v kapitole 2.

Dávky pro osoby se zdravotním postižením až do roku 2011 procházely komplikovanou právní úpravou. Dříve právní úprava byla velmi složitá a nesourodá. Právní úprava, která je platná od roku 2011 systém dávek poskytovaných osobám se zdravotním postižením velmi zjednodušila a zákon upravuje pouze dvě dávky. Jedná se o peněžité dávky, které se poskytují osobám se zdravotním postižením a dávky mají za úkol zmírnit sociální důsledky tohoto postižení a pomoci se osobě začlenit do sociální společnosti. Dávky, které se tak v tomto systému nachází, se jmenují příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku. Nárok na tyto dávky a na průkaz osoby se zdravotním postižením mají opět občané České republiky, kteří mají na tomto území trvalý pobyt a také cizinci, podle zvláštních předpisů. O vydání dávek a průkazu zase rozhodují krajské pobočky Úřadu práce České republiky, které mají také příslušnost k řízení o přestupcích, které se týkají osob, jenž vlastní průkaz osoby se zdravotním postižením. O jakémkoli odvolání proti rozhodnutím vždy rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí (Štangová et al., 2018).

Příspěvek na mobilitu je dávka, která se nazývá jako opakující se nároková a je vyplácena osobám se zdravotním postižením, aby jim pomohla vykompenzovat náklady, jimiž si potřebují zajistit náklady na nutnou dopravu za daný kalendářní měsíc. Nyní je výše příspěvku 550 Kč měsíčně a nároky na tuto dávku nejsou nijak velké. Aby člověk dostal tento příspěvek, musí být starší jednoho roku a musí být držitelem průkazu osoby se zdravotním postižením ZTP/P nebo ZTP a musí se v daném měsíci opakovaně za úhradu někam dopravovat nebo již byl za úhradu dopraven. Pokud však je jedinec v kalendářním měsíci po celou jeho dobu hospitalizován, nárok mu zaniká. A pokud je člověk ubytován v nějaké pobytové sociální službě (domov pro seniory, domov pro osoby se zdravotním postižením, domov se zvláštním režimem aj.), nemá nárok na tento příspěvek vůbec. Tento příspěvek se člověku vyplácí zpětně a je možné u něj požádat i o tzv. sdruženou výplatu

příspěvku za poslední tři měsíce (Příspěvek na mobilitu pro rok 2019: 550,- Kč měsíčně [online]).

Příspěvek na zvláštní pomůcku. Tento příspěvek má pomoci lidem se zdravotním postižením a zlepšit jejich možnosti zejména v pohybu a soběstačnosti při běžném fungování v životě. Zvláštní pomůcky jsou určeny pro osoby, které trpí těžkou vadou nosného nebo pohybového aparátu (úprava auta, práce v době spojené např. s úpravou schodů, koupelen, nájezdových ližin, stropní zvedací systém apod.), dále pro lidi, kteří jsou těžce zrakově postiženi (např. diktafon, vodící pes, slepecký psací stroj) a kteří jsou sluchově postiženi (signalizace zvonku, zesilovač na telefonu). Ovšem tato postižení musí mít dlouhodobý charakter nepříznivého zdravotního stavu (dle lékařů má trvat nebo trvá déle než 1 rok). Další podmínkou pro poskytnutí tohoto příspěvku je, že zvláštní pomůcka umožní osobě sebeobsluhu nebo ji osoba využije k přípravě na realizaci pracovního uplatnění, na budoucí povolání, k získání informací apod. Nelze tento příspěvek poskytnout v případě, že zvláštní pomůcka je zároveň také zdravotnickým prostředkem, který je možné uhradit plně nebo částečně z veřejného zdravotního pojištění. Aby mohl být příspěvek na zvláštní pomůcku uznán osobě s těžkou vadou nosného, nebo pohybového aparátu musí mít člověk např. anatomickou nebo funkční ztrátu u obou dolních končetin v oblasti bérců a výše, těžké ochrnutí nebo úplnou obrnu jedné horní a jedné dolní končetiny apod. Pro tyto osoby mohou být poskytnuty zvláštní pomůcky, jako jsou dodatečné úpravy motorového vozidla – předělání na ruční ovládání, usnadnění nástupu, prostor na náklad vozíku. Dále speciální úprava osobního počítače (změna klávesnice, myši, zvláštní programy), schodolez, schodišťová sedačka, práce s rozšířením dveří v bytě a jiné stavební úpravy apod. Pokud se člověk nachází ve stavu, kdy je těžce zrakově postižen, znamená to, že je plně nevidomý na obě oči, prakticky nevidomý na obě oči, utrpěl ztrátu jednoho oka nebo ztrátu vizu jednoho oka. V tomto případě mu mohou být poskytnuty pomůcky, jako jsou: speciální programy pro zrakově postižené, digitální zápisník v Braillově písmu nebo s hlasovým výstupem, kamerová lupa, hlasové popisovače, digitální čtecí stroj, indikátor barev nebo elektronická orientační pomůcka, vodící pes atd. Jestliže je člověk postižen sluchově, kdy není schopen slyšet zvuky ani rozumět řeči s tím nejlepším naslouchadlem, má praktickou hluchotu nebo těžkou formu hluchoslepoty, tak má nárok na pomůcky ve smyslu: signalizace pláče dítěte, speciální programy do osobního počítače a telefonu, které mu pomohou při edukaci a reedukaci sluchu, na elektronická orientační a komunikační pomůcky apod. (Arnoldová, 2015).

Maximální výše příspěvku na zvláštní pomůcku činí 350 000 Kč, a pokud se jedná o příspěvek na pořízení schodišťové plošiny tak až 400 000 Kč, kdy ovšem nesmí součet všech příspěvků přesáhnout částku 800 000 Kč/850 000 Kč za 60 kalendářních měsíců po sobě. Když by žadatel chtěl příspěvek nižší než je 24 000 Kč, tak se poskytne jen tomu člověku, který má nižší příjem než je 8 násobek životního minima. Účastník musí mít na pomůcce spoluúčast, která je ve stanovené výši 10 % a nejméně však 1 000 Kč. Pokud se jedná o příspěvek na auto, tak se částka posuzuje dle toho, jak často se žadatel přepravuje, pro jaký důvod a jaký má příjem a majetkové poměry. Maximální výše příspěvku je tedy 200 000 Kč. V případě auta je lepší když si žadatel sjedná i pojistnou ochranu, neboť v případě ztráty vozidla vzniká pohledávka úřadu práce a ne žadateli. Podmínky ke splnění na příspěvek jsou opět shodné jako u příspěvků uvedených výše (Příspěvek na zvláštní pomůcku pro rok 2019: až 400 000 Kč [online]).

2 PŘÍSPĚVEK NA PÉČI

V této kapitole se budeme věnovat již konkrétně příspěvku na péči a pojmům s ním souvisejícím. Vymezíme si také právní úpravu příspěvku na péči, samotný nárok a podmínky nároku na příspěvek na péči, stupně závislosti na příspěvek na péči, povinnosti žadatele a příjemce, výplatu příspěvku na péči a jeho zneužívání.

Příspěvkem v sociální oblasti můžeme rozumět buďto dávky státní sociální podpory nebo dávky sociální péče (Matoušek, 2003). Příspěvek na péči řadíme mezi dávky sociální péče. Jedná se o služby, které osobám napomáhají zajistit jejich psychickou a fyzickou soběstačnost a mají za cíl umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti. Pokud se však jedná o situaci, kdy toto jejich zdravotní nebo psychický stav vylučuje, zajistí jim důstojné prostředí a zacházení (Chloupková, 2013). Stát se tímto příspěvkem podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem zajištění pomoci. Řídí se podle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách při zvládání základních životních potřeb osob. Náklady vzniklé na zajištění tohoto příspěvku na péči jsou hrazeny ze státního rozpočtu. O tom zda a v jaké výši bude příspěvek udělen, rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [online]).

2.1 Vymezení příspěvku na péči

Příspěvek na péči definujeme jako dávku, která je určena osobám, které potřebují pomoc jiné fyzické osoby při zvládání základních životních potřeb z důvodu jejich dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Tuto pomoc vykonávají dle rozsahu, který je stanoven v § 8 na základě stupně závislosti podle zákona o sociálních službách. Pomoc poté hradí osoba z příspěvku, který jí je poskytnut. Pomoc může vykonávat osoba blízká, registrovaný poskytovatel sociálních služeb, který je zapsán v registru poskytovatelů, dětský domov, asistent sociální péče uvedený v § 83 anebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu (Integrovaný portál MPSV [online]). Na tento příspěvek má nárok osoba i po dobu, kdy je jí poskytována zdravotní péče v průběhu hospitalizace a to podle zvláštního právního předpisu. Osoba, která má nárok na příspěvek je uvedena v § 4 odst. 1 (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [online]).

Příspěvek na péči je zařazen do systému sociální ochrany. Svou koncepcí, se řadí mezi koncepci tzv. dotace na hlavu, která se v devadesátých letech rozšířila a zavedla i do jiných evropských států. Například v Rakousku nebo Německu se tato dávka řadí k sociálnímu

pojištění. U nás se řadí k sociální pomoci. Osobě, která je tedy označována vzhledem ke svému zdravotnímu stavu jako osoba, jenž potřebuje pomoc při zvládnání běžných životních úkonů od jiné osoby, bude z veřejného rozpočtu přidělován určitý stanovený finanční příspěvek. Jak tento příspěvek příjemce použije je jen jeho rozhodnutí. Například, které služby a od jakého poskytovatele si tyto služby tzv. koupí (Matoušek, 2011).

Osoba závislá na péči jiné fyzické osoby, je osoba, která potřebuje pomoc od druhých v oblasti jako je běžná denní péče o vlastní osobu a v oblasti soběstačnosti. Mezi osoby, jimž je také přiznán příspěvek na péči ze zdravotního stavu, mohou také patřit osoby, které okresní soud omezil z důvodu duševního onemocnění ve způsobilosti k právním úkonům (Juříčková et al., 2014).

Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, který také ovlivní výši příspěvku, se rozumí stav, který podle poznatků lékařské vědy již trvá nebo bude trvat déle než jeden rok, a omezuje člověku funkční schopnosti, které nutně potřebuje pro zvládnání základních životních potřeb (Arnoldová, 2016).

Příspěvek na péči může být brán také jako jeden z motivačních prvků pro osobu, která se ocitne v nepříznivé životní situaci. Příspěvek na péči je koncipován s tím, že mezi poskytovateli sociálních služeb, se snaží vytvářet zdravé konkurenční prostředí. Koncepce příspěvku přispívá také k tomu, že osoby, které potřebují poskytnout péči, zůstávají ve svém domácím prostředí a služeb, které poskytují ústavy, musí využít pouze v krajních případech. Právě proto, může příspěvek na péči výrazně zlepšit i situaci u pečujících rodinných příslušníků, neboť, rodině není nadále omezena jejich výdělečná činnost a není stanovena podmínka celodenní osobní péče, ale za přiznaný příspěvek mohou osobě, která potřebuje celodenní péči zajistit asistenta na dobu, kdy rodinní příslušníci vykonávají svou výdělečnou činnost apod. Příspěvek totiž z osoby, která tu péči vyžaduje, činí tzv. „zákazníka“, který si služby, které mu mohou být poskytnuty, kupuje, a to jak ve vztahu například ke svým rodinným příslušníkům, kteří o něj doma pečují tak na druhou stranu ke vztahu s poskytovateli sociálních služeb. Lidé, kteří tento příspěvek využívají, si hlavně ve starším věku myslí, že právě tím, že potřebují zvýšenou péči, tak jsou svým dětem a jiným příbuzným na obtíž. Neboť lidé zůstávají doma a nejsou umístováni do ústavní péče. Ale právě tato koncepce, jim hodně napomáhá ke zmírnění špatného pocitu a zároveň jsou šťastní, že jsou v prostředí, které je pro ně uklidňující a známé s blízkými osobami. Tato sociální dávka se poskytuje výhradně na základě zjištění, kdy zdravotní nebo psychický stav posuzované osoby je natolik nepříznivý, že klient

v některých aspektech nezvládá plně samostatnou péči o svou osobu ani o svou domácnost. Pro udělení tohoto příspěvku, se splnění žádných dalších podmínek nevyžaduje. Osobě, která potřebuje péči, se poskytnou finanční prostředky, jak už jsme si uvedli výše. A proto je osoba namotivována k tomu, aby si konkrétní sociální službu vybrala a obstarala sama, bez přispění orgánu veřejné správy, pokud je to tedy možné. Pokud osoba není schopna si tuto možnost pomoci obstarat sama nebo není na blízku osoba blízká, může klient o pomoc požádat obecní úřad (Matoušek, 2011).

Pod příspěvkem na péči si tedy žadatel představuje konkrétní péči, která mu bude věnována ze strany pečujícího, a kterou klient potřebuje (Arnoldová, 2016).

Nárok na příspěvek na péči náleží osobě, která se neobejde bez péče jiné fyzické osoby, nárok na příspěvek na péči vzniká dnem, kdy splní podmínky stanovené v zákoně. Tento klient se tedy stává i příjemce dávky, která mu bude vyplácena každý měsíc obecním úřadem obce s rozšířenou působností. Pokud nárok na příspěvek na péči vznikne jiné osobě, buďto té, která je zákonným zástupcem, nebo jenž osoba byla svěřená jiné osobě do péče, bude částka vyplácena jí až do doby nabytí zletilosti klienta. O dávku si klient zažádá tedy na obecním úřadě obce s rozšířenou působností. Ta provede u klienta na základě jeho žádost sociální šetření prostřednictvím sociálních pracovníků, kdy pracovníci zjišťují, zda je žadatel o příspěvek schopen samostatného života a pokud ne, tak do jaké míry pomoc potřebuje (Matoušek, 2013). Osoba musí být hlášena k trvalému pobytu v České republice, pokud jde o občana s českým státním příslušenstvím, a pokud se jedná o cizince a jeho rodinné příslušníky tak rovněž musí na území České republiky mít trvalý pobyt (Arnoldová, 2015).

Aby klientovi bylo příspěvek možné poskytnout, tak musí splňovat dvě základní podmínky nároku na příspěvek na péči. Mezi hlavní podmínky nároku na příspěvek tedy řadíme, že osoba potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládání základních životních potřeb v rozsahu, který je stanovený stupněm závislosti a potřeba pomoci je dlouhodobá. A druhá podmínka je, že klient musí být starší jednoho roku, jak již bylo uvedeno výše (Integrovaný portál MPSV [online]). Při posuzování stupně závislosti se u osoby hodnotí počet zvládání základních životních potřeb, které si blíže vymezíme níže.

Povinnosti žadatele o příspěvek, oprávněné osoby a jiného příjemce příspěvku nám vymezuje § 21 v zákoně o sociálních službách v části druhé. Je vždy potřeba posoudit zdravotní stav žadatele a oprávněné osoby a tak jsou povinni: podstoupit sociální šetření,

podstoupit vyšetření jejich zdravotního stavu u lékaře, který má stanovené tyto plnicí úkoly okresní správou sociálního zabezpečení nebo u jiného odborného vyšetření, dále předloží určenému poskytovateli služeb nálezy všech ošetřujících lékařů, které byly žadateli vydány, sdělí a doloží další údaje, které by mohly hrát významnou roli ve vypracování posudku, pokud je okresní správa sociálního zabezpečení vyzve a to vždy ve lhůtě, kterou si OSSZ stanoví. Poté je povinen osvědčit skutečnosti rozhodné pro nárok na příspěvek, které se týkají jeho výše a výplaty a písemně ohlásí veškeré skutečnosti a změny, které by mohly mít vliv na nárok či výši příspěvku příslušné krajské pobočce Úřadu práce do 8 dnů ode dne, kdy ke změně došlo. Tuto povinnost musí žadatel dodržet, i pokud by k ní zrovna došlo v době přerušného řízení. Příjemce příspěvku má povinnost také do 8 dnů písemně oznámit krajské pobočce Úřadu práce všechny změny, které se příspěvku na péči mohou týkat. Dále na výzvu, kterou obdrží od krajské pobočky, musí do 8 dnů reagovat a osvědčit skutečnosti rozhodné pro nárok na příspěvek. Příjemce také musí příspěvek na péči řádně využívat na zajištění potřebné pomoci pro osobou blízkou, pomocí asistenta či poskytovatelem sociálních služeb a taky zdravotnickým zařízením lůžkového speciálního hospicového typu nebo dětským domovem. Poslední co musí příjemce udělat je to, že do konce kalendářního měsíce po každém uplynutí kalendářního čtvrtletí, písemně ohlásí na krajské pobočce výši příjmu, který rozhodne o ustálení nebo zvýšení příspěvku. Pokud dojde k hospitalizaci příjemce, je tuto událost povinen nahlásit asistent, který se o příjemce stará nebo osoba blízká a to samé, pokud dojde k úmrtí příjemce příspěvku (Zákon o sociálních službách – příspěvek na péči [online]).

2.2 Právní úprava

Příspěvek na péči je legislativně upravován v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a ve vyhlášce č. 505/2006Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. V zákoně je upravován v § 7 až § 30. Od svého vzniku prošel mnoha změnami.

Již v roce 1994 se v České republice začaly objevovat návrhy na nový systém sociální pomoci, teprve však v roce 2006 byl přijat zákon o sociálních službách a dalšími předpisy přinesl očekávanou změnu v systému sociální péče. Zákon byl přijat 31. března 2006 a jeho účinnost nabyla dne 1. ledna 2007. Řeší tedy problematiku sociálních služeb komplexně a ne jak tomu bylo předtím, že každá sociální dávka byla upravena vlastním zákonem. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách se nevěnuje pouze úpravě

o podmínkách pro příspěvek na péči (§ 7 - § 30), ale dále také upravuje podmínky poskytování jednotlivých sociálních služeb, jednotlivé druhy sociálních služeb a rozsah jejich činností (§ 32 - § 96a), které musí každá služba zvlášť zajistit, inspekci poskytování sociálních služeb (§ 97 - § 99), mlčenlivost (§ 100 - § 100a), financování sociálních služeb (§ 101a - § 105a), přestupky (§ 106 - § 108), kvalifikační předpoklady sociálních pracovníků a pracovníků v těchto sociálních službách (§ 109 - § 117), a také akreditaci vzdělávacích zařízení a akreditaci vzdělávacích programů (§ 117a - 117e), (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [online]).

V zákoně o sociálních službách je také zmínka o tzv. informačním systému o příspěvku. Tento systém spravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí a jedná se centrální registr, ve kterém jsou uvedeny veškeré údaje o všech příjemcích příspěvku na péči a také jejich výše (Matoušek, 2011).

Hlavním cílem zákona je podporovat proces sociálního začleňování a také sociální soudržnost společnosti. Mezi ostatní zmíněné cíle patří:

- naplnit princip rovných příležitostí pro všechny členy ve společnosti,
- vytvořit vhodné podmínky pro uspokojování oprávněných potřeb osob, které jsou v jejich prosazování oslabeny,
- zajistit potřebnou pomoc a podporu pro sociální začlenění osob a důstojné podmínky jejich života odpovídající na úrovni rozvoje společnosti,
- podporovat jednotlivé uživatele služeb v naplňování jejich cílů, kterých chtějí dosáhnout při řešení vlastní nepříznivé situace, do které se dostali,
- zabezpečit ochranu osob oslabených ve schopnosti prosazovat své zájmy a svá práva,
- zajistit potřebnou síť sociálních služeb na území,
- zrovnoprávnit poskytovatele sociálních služeb,
- a získat přehled o rozsahu a charakteru sociálních služeb (Jabůrková, 2007).

Dle návrhu zákona, aby tedy poskytovaná pomoc měla být zejména:

- dostupná (z hlediska jak územní, informační tak i ekonomické dostupnosti),
- kvalitní (pomoc bude poskytována způsobem a v rozsahu, který zrovna odpovídá současnému poznání a možnostem společnosti),

- efektivní (kdy bude pomoc přizpůsobena tak, aby na prvním místě vždy vyhovovala potřebě klienta a ne potřebám sociálního systému)
- hospodárná (kdy výdaje veřejné i výdaje osobní jsou využívány na poskytnutou pomoc tak, že v maximální míře pokrývají rozsah potřeb),
- a jako poslední musí být pomoc bezpečná (tak, aby neomezovala práva ani zájmy osob), (Jabůrková, 2007).

2.3 Stupně závislosti na příspěvek na péči

Podle toho kolik základních životních potřeb, není osoba schopna bez pomoci cizí osoby zvládat, se stanoví stupeň závislosti. Dle zákona rozdělujeme jinou výši stupně závislosti u osob do 18 let věku a jinou u osob nad 18 let věku. Osoby do 18 let se považují za závislé na pomoci jiné fyzické osoby:

- stupni I (lehká závislost) – pokud osoba není schopna zvládat tři základní životní potřeby,
- stupni II (středně těžká závislost) – pokud osoba není schopna zvládat čtyři nebo pět základních životních potřeb,
- stupni III (těžká závislost) – pokud osoba není schopna zvládat šest nebo sedm základních životních potřeb,
- stupni IV (úplná závislost) – pokud osoba nezvládá osm nebo devět základních životních potřeb a vyžaduje mimořádnou péči jiné fyzické osoby každý den.

Osoby, které jsou starší 18 let věku, se považují za závislé na pomoci jiné fyzické osoby v:

- stupni I (lehká závislost) – pokud osoba není schopna zvládat tři nebo čtyři základní životní potřeby,
- stupni II (středně těžká závislost) – pokud osoba nezvládá pět nebo šest základních životních potřeb,
- stupni III (těžká závislost) – pokud osoba není schopna zvládnout sedm nebo osm základních životních potřeb,
- stupni IV (úplná závislost) – pokud osoba nezvládá devět nebo deset základních životních potřeb a péči jiné fyzické osoby, nebo dohled, osoba vyžaduje jako každodenní pomoc (Zákon č. 108/2006 Sb. zákon o sociálních službách [online]).

Výše příspěvku na péči pro rok 2019 se za kalendářní měsíc pohybuje od 800 Kč až po 12 000 Kč. Částka se tak odvíjí od závislosti věku dané osoby a od stupně jejího postižení.

Příspěvek vyplácí klientům krajská pobočka Úřadu práce České republiky a je vyplácen měsíčně přímo v daném měsíci, ke kterému náleží. Pro lepší přehlednost si částky příspěvku ukážeme v tabulce níže:

Tabulka 1 Výše příspěvku v Kč podle stupně závislosti

Stupeň závislosti	Starší 18 let		Dítě do 18 let	
	Výše příspěvku	Počet životních potřeb	Výše příspěvku	Počet životních potřeb
1. lehká	800 Kč	3 – 4	3 300 Kč	3
2. středně těžká	4 400 Kč	5 – 6	6 600 Kč	4 – 5
3. těžká	8 800 Kč	7 – 8	9 900 Kč	6 – 7
4. úplná	13 200 Kč	9 – 10	13 200 Kč	8 – 10

Zdroj: vlastní zpracování

Tyto částky ovšem nejsou konečné. Může dojít k jejich navýšení o 2 000 Kč měsíčně za předpokladu, že oprávněná osoba a osoby s ní posuzované společně mají měsíčně nízký příjem a je vztahován na nezaopatřené dítě do 18 let, kterému příspěvek na péči náleží anebo je příspěvek vydáván na nezaopatřené dítě od 4 do 7 let a náleží mu částka ve výši podle 3. nebo 4. stupně závislosti. Ovšem i v těchto případech lze spatřit více výjimek (Příspěvek na péči o osou blízkou pro rok 2019 [online]).

Některé částky, které jsou uvedeny v tabulce výše, jsou však platné pouze do března letošního roku a od dubna dojde ke změnám. Senátoři schválili novelu zákona a ta se bude týkat osob, které se nachází ve třetím a čtvrtém stupni závislosti a nevyužívají pobytových služeb. Přilepšení se tak bude týkat osob, o něž se starají jejich blízcí nebo je v domácnosti navštěvuje a stará se o ně pracovník terénní služby či asistent péče. Zvýšení příspěvku bude provedeno ve dvou vlnách a není třeba si podávat novou žádost, ale dávka bude navýšena automaticky. K první změně dojde 1. dubna 2019 a to bude navýšen příspěvek na péči ve čtvrtém stupni závislosti na 19 200 Kč/měsíc. K druhé změně dojde od 1. července 2019 a to bude navýšen příspěvek na péči ve třetím stupni závislosti na 12 800 Kč/měsíc pro osoby starší 18 let a 13 900 Kč/měsíc pro osoby mladší 18 let. Ovšem s příchozí změnou odpadá možnost na nárok o požádání o navýšení o 2 000 Kč

navíc pro nezaopatřené dítě od 4 do 7 let ve třetím a čtvrtém stupni závislosti. Ale pokud se bude jednat o dítě do 18 let a příjem osob bude nižší, než je dvojnásobek životního minima, tak v tomto případě nárok na navýšení zůstává (Příspěvek na péči 2019. Od dubna vyšší [online]).

2.3.1 Základní životní potřeby

Při sociálním šetření kdy se posuzují stupně závislosti příjemce příspěvku na péči, sociální pracovník hodnotí schopnost zvládnání 10 základních životních potřeb – komunikaci, mobilitu, stravování, oblékání a obouvání, orientaci, péči o zdraví, výkon fyziologických potřeb, tělesnou hygienu, péči o domácnost a osobní aktivity. U osob mladších do 18 let věku se neposuzuje z důvodu věku péče o domácnost (Arnoldová, 2015).

Zvládnání základních životních potřeb se u osoby hodnotí v jejím přirozeném sociálním prostředí a s ohledem na věk fyzické osoby. Dále se hodnotí tělesná struktura a také tělesné, mentální, duševní, smyslové, hematologické, imunologické, dechové, endokrinologické, zažívací, metabolické, neuromuskuloskeletální, vylučovací funkce, hrubá a jemná motorika, a dále funkce řeči, hlasu a kůže a to všechno ale vždy s ohledem na tíži poruchy funkčních schopností jedince. Za neschopnost se tak považuje stav, kdy porucha jedincových funkčních schopností je stanovena na úplnou nebo těžkou poruchu, i přes využívání dostupných pomůcek a zachování potenciálů a kompetencí fyzické osoby (Vyhláška 505/2006 Sb.).

Nyní si blíže popíšeme deset základních životních potřeb, které se u člověka posuzují. Při posuzování **mobility** musí jedinec zvládat – vstávání a usedání, stoj a zaujímat polohu, pohybovat se chůzí krok za krokem, pokud je to nevyhnutelné tak i s přestávkami cca 200 metrů, a to jak po rovném tak i nerovném povrchu, v rozsahu aspoň 1 patra chůzí po schodech nahoru i dolů a užívat dopravní prostředky. Při **komunikaci** musí jedinec být schopen se dorozumět a porozumět mluvenou řečí a psanou zprávou, rozumět základním obrazovým symbolům a zvukovým signálům, které jsou běžně používány, a měl by umět používat komunikační prostředky, které jsou běžně dostupné. V oblasti **orientace** by měl jedinec poznat a rozeznat zrakem i sluchem, orientovat se v čase, místě a osobě, mít přiměřené duševní kompetence a zvládat orientaci a situace v obvyklém prostředí a umět v nich přiměřeně reagovat. U **stravování** si musí člověk umět vybrat potraviny a nápoje vhodné ke konzumaci, nalít si nápoj, umět si naporcovat a naservírovat stravu, najíst se a napít a případně dodržovat dietní režim, pokud je mu stanoven. V **oblékání**

a **obouvání** si musí umět vybrat obuv a oděv přiměřený okolnostem, umět se obou, obléct, svléct a vyzout a dále v souvislosti s denním režimem manipulovat s oblečením. Při **tělesné hygieně** by měl zvládat používat hygienické zařízení, umět se umýt a osušit tělo, provést celkovou hygienu, učesat se a ostříhat nehty, oholit a provést ústní hygienu. U **péče o zdraví** je důležité, aby zvládal dodržovat léčebný režim, který je mu předepsán, prováděl určená ošetrovatelská a léčebná opatření, používal pomůcky a dodržoval konzumaci stanovených léků. Při **výkonu fyziologických potřeb** musí umět včas použít záchod, vyprázdnit se, použít hygienické pomůcky a udělat očistu. V oblasti **osobních aktivit** se za schopnost kdy je člověk schopen tuto potřebu zvládat považuje stav, kdy jedinec vstupuje do vztahů s ostatními lidmi, dokáže si stanovit a dodržet denní program, dělá aktivity, které jsou přiměřené jeho věku a prostředí (aktivity ve volném čase, vzdělání, zaměstnání apod.). A poslední je **péče o domácnost** a v ní by měl jedinec umět nakládat s penězi v rámci svých příjmů a příjmů domácnosti, umět manipulovat s předměty, které denně potřebuje, obstarat si nákup, ovládat běžné domácí spotřebiče, umět si navařit teplé pití a jídlo, vykonávat domácí práce, zatopit si a udržovat v domácnosti pořádek (Vyhláška 505/2006 Sb.).

2.4 Výplata příspěvku na péči

Příspěvek na péči se osobě pobírající tuto dávku vyplácí měsíčně v částce, která je mu přiznána a peníze se buď zasílají na účet, nebo poštovní poukázkou, podle toho, jak si klient přeje. Pokud si bude klient přát změnu ve vyplácení příspěvku, je ji možné učinit kdykoliv. Příspěvek na péči je jedna z dávek, která je vyplácena v daném měsíci a ne zpětně jak je tomu u některých jiných dávek. Úřad práce vyplácí příspěvek na daný měsíc vždy nejdříve k devátému dni měsíce, s ohledem na osmidenní lhůtu oznamovací povinnosti. Při přiznání příspěvku na péči se vyplácí zpětně od měsíce podání žádosti. Klient tím tak nepřijde o dávky, které by už mohl pobírat po dobu, kdy se o příspěvku teprve rozhoduje, a poté už se tedy vyplácí vždy v daný měsíc, jak už jsme si jednou uvedli. Osoba, která příspěvek na péči pobírá, může požádat o jeho navýšení. V době kdy bude probíhat řízení o tom, jestli k navýšení dojde nebo ne, bude vyplácen příspěvek ve stejné výši jako předtím. Ovšem poté jak dojde k rozhodnutí a řízení o zvýšení příspěvku dopadne pro klienta pozitivně, úřad práce doplatí klientovi rozdíl mezi částkou, kterou již vyplatil a částkou náležející po zvýšení od měsíce, kdy bylo řízení o zvýšení zahájeno. Pokud však dojde ke snížení nebo odejmutí příspěvku na péči, úřad práce nebude

po klientovi chtít zpětně vrátit nějakou část peněz, ale nově stanovenou částku mu začne vyplácet od následujícího měsíce. Jakmile se klient dostane do situace, že bude hospitalizován ve zdravotnickém zařízení po dobu alespoň jednoho měsíce, výplata tak oprávněné osobě nenáleží. Jelikož příspěvek na péči slouží k pokrytí sociálních služeb a ne služeb zdravotních. Jestliže však žadatel zemře ještě předtím, než je mu příspěvek přiznán, postupuje se následovně. Nárok na výplatu v takovém případě nepropadá, ale přechází na osobu nebo instituci, která poskytovala žadateli péči a je nahlášena jako poskytovatel ve formuláři. Jakmile tedy dojde k rozhodnutí o tomto řízení, tak verdikt obdrží právě poskytovatel. Pokud v tu dobu bude více poskytovatelů, náleží jim výplata ve stejné výši, pokud se nedohodnou na jiném rozdělení. Tento nárok však platí pouze tehdy, jestliže v rámci řízení bylo uskutečněno sociální řízení ještě před úmrtím žadatele. A pokud příjemce příspěvku na péči zemře ještě předtím než je mu dávka vyplacena za daný měsíc, tak automaticky se tato dávka přeměruje na uvedeného poskytovatele pomoci (Výplata příspěvku na péči [online]).

Výplata příspěvku na péči může být také po předchozím písemném upozornění pozastavena. Příspěvek může být zcela nepřiznán nebo odňat, pokud by žadatel o příspěvek na péči, oprávněná osoba nebo jiný příjemce nesplnil nějakou povinnost, která je uvedena výše. Pokud příjemce příspěvku na péči nesplní oznamovací povinnost, ani za předpokladu, že už dojde k vyzvání od Úřadu práce, kdy příjemce úřad už informoval o porušení a jeho následku výplata se zastaví (Zákon č. 108/2006 Sb. zákon o sociálních službách [online]).

2.5 Zneužívání sociálních dávek (příspěvku na péči)

K zacházení s dávkami, které je neoprávněné, dochází zejména v oblasti nepojistných sociálních dávek. Jde především o doplatky a příspěvky na bydlení a příspěvky na živobytí. Ke zneužívání příspěvku na péči, tak podle celorepublikové statistiky, kterou si vede Úřad práce České republiky, dochází v daleko menší míře než u výše zmíněných. Přesto si však pár čísel uvedeme, abychom se dostali do obrazu, v jakém rozměru ke zneužívání dávek dochází. Během roku 2015 se podařilo zaměstnancům Úřadu práce odhalit až 16 680 případů, kdy docházelo k neoprávněnému pobírání sociálních dávek. Ovšem v roce 2014 se jednalo o 9 370 případů, počet zneužívání dávek tedy roste. Klienti ve většině případů zatajují úředníkům jejich veškeré příjmy, padělají si dokumenty, které musí předložit na úřadu, nenahlásí nástup do nového zaměstnání, dále nenahlásí,

že jedou na pobyt do zahraničí, že jsou hospitalizováni nebo, že se jim narodilo další dítě či žadatel zemřel. K takovému odhalení pak dochází v rámci vnitřního kontrolního systému Úřadu práce ČR. Pokud se dokáže, že klient předkládal falešné a nepravdivé informace, musí peníze, které mu byly vyplaceny vrátit zpět. V tomto ohledu může zaměstnancům pomoci personální posílení v oblasti nepojistných sociálních dávek, aby zaměstnanci měli více prostoru na výkon sociálních šetření jak ohlášených tak i namátkových. Poté by se dařilo více snižovat riziko zneužívání. Úřad práce České republiky musí mít dobře nastaven systém spolupráce a jeho vnitřní kontrolní, aby všechno dobře fungovalo. Spolupracovat může s Policií České republiky, státním zastupitelstvím a obcemi. Při zjišťování neoprávněného pobírání dávek se snaží zaměstnanci využít všech možných dostupných informací, znalosti místních poměrů apod. Pokud zjistí, že klient pobírá dávky neoprávněně, okamžitě to nahlásí příslušnému státnímu zastupitelství nebo policii, poněvadž se jedná o podvod nebo trestný čin. Hodně se tak děje v případech padělání nájemních smluv, špatných dokladů při dokazování spotřeby energií aj. Ovšem často dochází i k tomu, že příbuzní klientů, kteří pobírali některou z nepojistných sociálních dávek (mnohdy právě příspěvek na péči) a zemřeli, nenahlásí tuto skutečnost, přesto, že mají ohlašovací povinnost a už se jedná o podvodné jednání. Pro představu si uvedeme dva příklady, které se týkají zneužívání příspěvku na péči – *„Klientka, která pobírala příspěvek na péči, zemřela. Manžel, jako pečující osoba, neoznámil její úmrtí a dávku dále pobíral a užíval pro svou potřebu. Celková škoda dosáhla téměř 400 000 Kč. Vše odhalily zaměstnankyně příslušného kontaktního pracoviště Úřadu práce České republiky ve chvíli, kdy získaly přístup do evidence obyvatel. Případ skončil u soudu a manžel byl odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody.“* A druhý případ nastal když - *„Klientka pobírající příspěvek na péči zemřela. Její rodina to nenahlásila ÚP ČR, stejně jako předtím nenahlásila, že paní byla hospitalizována. Vše se zjistilo až po vypořádání dědického řízení na základě vrácené platby ze zrušeného účtu klientky. Dědicem byl syn, který odmítl neoprávněně přijaté částky vrátit. Učinil tak až těsně před podáním žaloby.“* (Úřad práce ČR, 2016 [online]).

Mezi lety 2014 – 2017 zaměstnanci Úřadu práce, provedli dohromady 571 593 sociálních šetření, kdy 5 040 nových žádostí o nějakou nepojistnou sociální dávku ani nepřiznali, a v 11 581 případech dávku zcela odejmuli. Ale jak už je jednou uvedeno, ve většině případů se jednalo o dávky hmotné nouze, příspěvek na péči v této problematice je zneužíván daleko méně (Úřad práce ČR, 2018 [online]).

3 ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V PROCESU KONTROLY

V poslední kapitole se budeme věnovat pracovní pozici sociálního pracovníka a kontrole, kterou sociální pracovník vykonává, aby zhodnotil, zda dochází ke zneužívání vyplácených dávek nebo zda příjemci dávky používají na účely, které mají. A v poslední podkapitole si uvedeme vyplácení příspěvku na péči ve Zlínském kraji za poslední pololetí, aby informace byly co nejaktuálnější a jak je na tom Zlínský kraj s počtem kontrol.

3.1 Osoba sociálního pracovníka

Thompson (2015) definuje sociálního pracovníka, jako „lékaře“, který diagnostikuje, co je špatné pro jednotlivce nebo celou jeho rodinu a snaží se předepsat správnou formu léčebného programu, tedy v tomto případě, správnou výši uznané dávky. Je odborníkem, a proto zaujímá velmi silné postavení. Sociální okolnosti mohou být relevantní, přesto primární problém je spatřován přímo v jednotlivci nebo v rodině. Výsledek, který můžeme považovat za úspěšný, je ten, když dojde buďto ke zmírnění problémové situace a návrat do „zdravé“ společnosti bude jednodušší, anebo k úplnému odstranění problému.

Dle zákona sociální pracovník provádí sociální šetření, zajišťuje sociální agendy a snaží se najít řešení sociálně-právních problémů v zařízeních, které poskytují sociálně právní poradenství, analytickou či koncepční činnost v oblasti sociální, služby sociální péče, odborné rehabilitace a v neposlední řadě zajišťují potřeby občanů obcí a krajů a u sociálních služeb koordinují jejich poskytování. Aby mohl sociální pracovník vykonávat tuto činnost, musí být plně svéprávný, bezúhonný, zdravotně způsobilý a musí mít odbornou způsobilost (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [online]).

Nyní je sociální pracovník zařazen v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v části osmé. Od roku 2021 by však měl vzejít v platnost nový zákon, který bude na sociální pracovníky více zaměřen. Dodnes nejsou jednoznačně nikde vymezeny a rozděleny kompetence sociálních pracovníků, dále zákon neuvádí kdy a v jaké situaci má pracovník ÚP s klientem pracovat a ani se neřeší obsah té práce, jaký by měla mít. Nový zákon se připravuje už od roku 2012, ale zatím nebyl ustanoven a přijat. V čem je doposud nejvíce spatřován problém, je v nekoordinovatelnosti mezi jednotlivými úřady. Se kterými musí nejvyšší kontrolní úřad spolupracovat. V novém zákonu by měla být, přesně definována role sociálního pracovníka ve společnosti a jeho kompetence. Dalším cílem, než vejde nový zákon v platnost, ještě je, aby narostl počet sociálních pracovníků na 5 200

lidí na krajských a obecních úřadech a k tomu tím pádem ještě navýšit rozpočet na ně aspoň o jednu miliardu korun (Romové.cz, [online]).

Při rozdělení role sociálního pracovníka, si jako první vymezíme, co je vůbec role. Roli můžeme definovat jako soubor očekávání, které souvisí s místem, jenž, je zaujímáno v sociálním systému. Konkrétněji řečeno jedná se o to, co jeden očekává od druhého (Novák, 2013). Na roli sociálního pracovníka může mít vliv organizace, očekávání a jeho dovednosti a kvalifikace. Sociální pracovník nemusí zaujímat vždy jednu stejnou roli, ale může jich být více nebo může dojít ke kombinaci. Nyní máme definovány 4 pojetí sociální práce u sociálních pracovníků v České republice a to administrativní, profesionální, aktivistické a filantropické (Elichová, 2017). Administrativní role představuje sociálního pracovníka jako technika v roli úředníka, v rámci profesionální role je sociální pracovník specialista, který se zabývá souhrnnou situací klienta v souladu s etickým kodexem, v roli filantropické je sociální pracovník v rovnocenném partnerství s klientem a má s ním kvalitní vztah a v poslední roli aktivistické, sociální pracovník používá své dovednosti k dosažení společenských změn. V sociální péči poté může být sociální pracovník postaven do role poradenské, do role posuzovatele životní situace klienta a do role ochránce práv a důstojnosti klienta (MPSV.CZ: Role sociálních pracovníků [online]).

3.1.1 Role posudkového lékaře

V procesu kontroly není důležitý pouze sociální pracovník, ale rozhodující „slovo“ mnohdy má právě posudkový lékař. Tento lékař na základě lékařských zpráv, provedených vyšetření, dle vlastního zjištění o osobě, která je posuzována a také s ohledem na výsledky sociálního šetření rozhodne o zvládnání či nezvládnání počtu úkonů o vlastní osobu u posuzované osoby a tím pádem o výši stanoveného příspěvku. Pokud však nedojde k prokázání dlouhodobého nepříznivého stavu, nemůže lékař uznat neschopnost jedince provést, kterýkoli úkon. První tak musí dojít k prokázání dlouhodobého nepříznivého zdravotního stavu, k jeho příčinám, rozsahu a stupni postižení. Pokud se dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav žadatele neprokáže, tak lékařské posouzení zde končí. Jakmile k prokázání dlouhodobého nepříznivého zdravotního stavu žadatele dojde, tak posuzující lékař zhodnotí provedené sociální šetření a porovná si rozpoznané skutečnosti, jestli jsou či nejsou v souladu s údaji, které jsou zjištěné u zdravotního stavu a funkčních poruch. Lékař musí ke zjištěným okolnostem přistupovat dynamicky, zejména s ohledem na dopad

nepříznivého zdravotního stavu. Musí také brát v potaz, že údaje, které jsou uvedeny v záznamu o sociálním šetření/kontrolě, vychází zejména z informací, které mu poskytne posuzovaná osoba nebo osoba blízká. A po tomto přezkoumání, může teprve vydat rozhodnutí, které se bude týkat výše přiznaného příspěvku a stupně závislosti. Toto rozhodnutí je zasláno zpět sociální pracovníci a ta je povinna obeznámit o vyrozumění žadatele o příspěvek (Čeledová a Čevela, 2011).

3.2 Obsah, průběh a náplň kontroly

V zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, je kontrola využívání příspěvku ustanovena v § 29 v hlavě osmé. Tuto kontrolu provádí místně příslušná krajská pobočka Úřadu práce České republiky, která rozhodla o tom, že žadatel je oprávněn příspěvek na péči využívat. V zákoně o sociálních službách tak máme stanoveny kritéria, která platí při plnění v rámci kontroly a jsou tím pádem rozhodná pro zjištění, zda příspěvek je využíván se shodou se zákonem či nikoli. Sociální pracovníci krajské pobočky Úřadu práce zejména kontrolují, jak je s příspěvkem vynakládáno, zda je využíván k zajištění pomoci, kterou žadatel potřebuje nebo zda je s příspěvkem nakládáno jinak. Dále se zabývá kontrolou poskytovatelů, kdy se jedná o jednu ze základních podmínek. Kontroluje se, jestli pomoc poskytuje fyzická nebo právnická osoba, která je uvedena v § 7 v odstavci 2. Tedy jestli se jedná o osobu blízkou, asistenta sociální péče, poskytovatele sociálních služeb, dále o hospic či dětský domov. Poté se zabývá kontrolou, zda osoba, která je uvedena jako poskytovatel skutečně osobně tu pomoc poskytuje. Sociální pracovníci se také musí dívat na rozsah a způsob poskytované pomoci. Dohlíží se na to, jestli pomoc, která je poskytována odpovídá pomoci ve stanoveném stupni závislosti a jestli je pomoc správně orientována na základní životní potřeby žadatele, které podle posouzení není žadatel schopen sám bez cizí pomoci zvládnout. U poskytovatele, pokud se jedná o osobu blízkou nebo asistenta sociální péče, se kontroluje, zda je tato osoba zdravotně způsobilá. Za zdravotně způsobilou osobu, se v této oblasti považuje ta osoba, která sama nemá nárok na příspěvek. Pokud však nárok na příspěvek má, ale je schopna se o žadatele příspěvku starat a pomoc vykonávat, musí doložit lékařský posudek poskytovatele zdravotních služeb. Pokud pomoc zajišťuje poskytovatel zdravotních služeb, tak sociální pracovníci krajské pobočky Úřadu práce kontrolují, zda je s poživatelem příspěvku sjednána smlouva o poskytování sociálních služeb. Příjemce příspěvku je při kontrole povinen dokázat, že příspěvek, který dostává, byl využit na zajištění takové

pomoci, na kterou má být a musí to doložit buďto nějakým způsobem, který osvědčí využívání příspěvku, nebo dokladem o vyplacení příspěvku fyzickým či právnickým osobám, jenz, tu pomoc poskytují, anebo může využít platební funkci karty sociálních systémů. Příjemce příspěvku by si měl veškeré doklady, které prokazují využití příspěvku schovávat nebo je možné, že pracovnice je budou chtít doložit i rok zpětně, což je možné. Mezi takové doklady může patřit například smlouva o poskytnutí sociální služby, smlouva o poskytnutí sociální péče pomocí asistenta, potvrzení o vyúčtování úhrad, které musí poskytovatel příjemci příspěvku předat do patnácti dnů od konce měsíce, ve kterém byla poskytnuta pomoc a také i doklad o převzetí úhrady za pomoc. Pracovníci krajských poboček Úřadu práce mohou na základě souhlasu vstoupit do obydlí žadatele, kde žije za účelem, že tam chtějí provést sociální šetření a kontrolu využívání příspěvku. Tito pracovníci jsou při vstupu do obydlí povinni, se prokázat služebním průkazem a zvláštním oprávněním. Sociálního šetření nebo prováděné kontroly se mohou zúčastnit pouze pracovníci, kteří disponují tímto oprávněním pro zákonem stanovený účel a nikdo jiný by se tohoto šetření či kontroly neměl účastnit. Pokud při provedené kontrole dojde ke zjištění, že příspěvek není řádně využíván, záleží na krajské pobočce Úřadu práce a na okolnostech případu, jak se k tomu postaví a jaké bude následující řešení (Králová a Rážová, 2012).

Nyní si kontrolní šetření více přiblížíme. Kontroly jsou uskutečňovány, jak už jsme si uvedli výše v obydlí příjemce. Není možné, aby sociální pracovnice provedly každý rok kontrolu u všech příjemců příspěvků a tak kontroly probíhají jen u určité části. Buďto jsou ke kontrole vybráni například namátkou anebo v případě podezření, že dochází ke zneužívání příspěvku. Kontrola může proběhnout neohlášeně, ale ve většině případů se zaměstnanec dopředu ohlásí po telefonické domluvě (Příspěvek na péči [online]). Kontrola však může být také prováděna z důvodu, že bude příjemci končit platnost lékařského posudku nebo pokud je předložena žádost o přehodnocení příspěvku na péči. A dále u dětí, které dosáhnou zletilosti (Diakonie Českobratrské církve evangelické [online]).

Kontrolní šetření se koná u příjemce doma hlavně z toho důvodu, aby sociální pracovník mohl posoudit, jestli je poskytovaná péče odpovídající a také v jakých podmínkách příjemce žije. Pracovník se příjemce dotazuje na jeho poskytovatele a informace, které dostává, si ihned porovnává s těmi údaji, které jsou uvedené v oznámení o poskytovateli pomoci. Pracovník si v průběhu kontroly zapisuje do písemného záznamu

zjištěné skutečnosti a na konci účastníky kontroly s obsahem seznámí. Pokud dojde mezi údaji ve spise a skutečností k nějakým nesrovnalostem, udělí pracovník lhůtu, ve které musí být sjednána náprava. Může jít například i o to, že za určitou dobu se změnil pouze poskytovatel a tak je třeba údaje jen zaktualizovat. Pokud však dojde k závažnějšímu zjištění, že například není služba poskytována v takovém rozsahu, v jakém by měla být nebo není dokonce poskytována vůbec, tak úřad práce může příspěvek pozastavit či zcela odejmout a musí o tom informovat příslušný krajský úřad. Pokud se bude jednat o to, že výše příspěvku je neadekvátní k zdravotnímu stavu příjemce, zažádá o nové lékařské posouzení a výši příspěvku upraví (Příspěvek na péči [online]).

3.3 Vyplácení příspěvku na péči a jeho kontrola v kontextu Zlínského kraje

V této podkapitole si nejprve krátce charakterizujeme Zlínský kraj a poté přejdeme k aktuálním údajům, které nám uvádí počet provedených kontrol za poslední období ve Zlínském kraji aj.

3.3.1 Charakteristika Zlínského kraje

Zlínský kraj je jeden ze 14 územních samosprávných celků v České republice a tvoří ho okresy Vsetín, Kroměříž, Uherské Hradiště a Zlín. Jeho rozloha je 3 963 km² a je tak čtvrtým nejmenším krajem v České republice a z její rozlohy zaujímá pouze 5 %. Nachází se ve východní části střední Moravy a z východní strany tvoří hranici se Slovenskou republikou. Dále sousedí s Jihomoravským, Olomouckým a Moravskoslezským krajem. K poslednímu dni roku 2018 měl Zlínský kraj 582 860 obyvatel. Co se týká sociální oblasti, tak je kraj odpovědný za plánování Sítě sociálních služeb na svém území a má podíl na jejím financování. Je hlavním zřizovatelem několika organizací, které se snaží o zabezpečení největší pobytové kapacity služeb, které jsou poskytovány seniorům a také osobám se zdravotním postižením v kraji (Zlínský kraj [online]).

3.3.2 Provedené kontroly využívání příspěvku na péči za poslední období ve Zlínském kraji

Ve zlínském kraji se nachází 13 kontaktních pracovišť, které spadají pod krajskou pobočku ve Zlíně.

Obrázek 1 Kontaktní pracoviště ve Zlínském kraji

Zdroj: vlastní zpracování

Nyní si uvedeme, kolik sociálních pracovníků, je zaměstnáno na jednotlivých kontaktních pracovištích ve Zlínském kraji. Jedná se o sociální pracovníce, které se zabývají pouze příspěvkem na péči a dávkami pro osoby se zdravotním postižením, jelikož příspěvek na péči s těmi dávkami úzce souvisí. Pro větší přehled, je tento údaj zpracován do tabulky.

Tabulka 2 Počet pracovníků na jednotlivých pracovištích ve Zlínském kraji (Zdroj: vlastní zpracování)

Kontaktní pracoviště	Počet sociálních pracovníků	Kontaktní pracoviště	Počet sociálních pracovníků
Holešov	3	Uherský Brod	8
Karolinka	2	Valašské Klobouky	3
Kroměříž	12	Valašské Meziříčí	6
Otrokovice	4	Vsetín	7
Rožnov p. Rad.	5	Zlín	16
Slavičín	2	Bystřice p. H.	3
Uherské Hradiště	12		

Dalo by se říci, že na Zlínský kraj máme tedy 83 sociálních pracovníků, ne však všichni se zabývají i tím, že vyjíždí do terénu a provádí sociální šetření a kontroly v domácnostech žadatelů o dávku, a proto je pořád nedostatek těchto pracovníků, kteří by měli dostatek časového prostoru k tomu, aby se mohli této oblasti více věnovat. To, že by sociální pracovníci ocenili více kolegů, kteří by se zaměřovali na kontroly, usuzuji i dle odpovědí pracovníků, které mi poskytli v mém dotazníkovém šetření, které bude více rozebráno v praktické části této práce.

A nyní bude následovat pár tabulek, ve kterých bude poukázáno na počet kontrol využívání příspěvku na péči za poslední možné období dle jednotlivých krajských poboček.

Tabulka 3 Základní údaje o počtu prováděných kontrol

Kontaktní pracoviště	Počet vypláčených příspěvků celkem	Počet provedených kontrol celkem	% příspěvku s provedenou kontrolou z celkového počtu
Bystřice pod Hostýnem	708	72	10,17 %
Holešov	1001	100	9,99 %
Karolinka	460	52	11,30 %
Kroměříž	3386	339	10,01 %
Otrokovice	1305	83	6,36 %
Rožnov p. Radhoštěm	1314	153	11,64 %
Slavičín	382	47	12,30 %
Uherské Hradiště	3520	366	10,40 %
Uherský Brod	2317	237	10,23 %
Valašské Klobouky	1080	117	10,83 %
Valašské Meziříčí	1301	130	9,99 %
Vsetín	2178	155	7,12 %
Zlín	5050	528	10,46 %
Celkem	24 002	2379	9,91 %

Zdroj: Interní informace oddělení PnP (vlastní zpracování)

Z výše uvedené tabulky nám vyplývá, že ve Zlínském kraji je celkově 24 002 příjemců příspěvku na péči. Nejvíce těchto příspěvků je využíváno v krajském městě Zlíně a druhé město, kde je příspěvek nejčastěji vyplácen, je město Uherské Hradiště. Nejméně vyplácených příspěvků je ve Slavičíně. Avšak pouze u 2 379 příjemců byla za 2. pololetí roku 2018 provedena kontrola. Což za rok je počet kontrol zdvojnásoben, ale přesto je to oproti počtu příjemců dost malý vzorek a tak by se počet kontrol měl dle mého názoru určitě zvýšit. Za Zlínský kraj je tak plán kontrol plněn na 9, 91 %, což dle názoru sociální pracovníce je skoro splněný plán na jedno pololetí, který vydává krajská pobočka města Zlína pro ostatní pobočky v jejím kraji.

V níže uvedené tabulce se můžeme podívat na to, kolik příspěvků dle měst je vypláceno na základě jakého stupně závislosti příjemce a ještě si to rozdělíme podle věku příjemce příspěvku na péči, a to na příjemce do 18 let nebo nad 18 let.

Tabulka 4 Počet vyplácených dávek dle stupně závislosti

Kontaktní pracoviště	Stupeň závislosti							
	I.		II.		III.		IV.	
	> 18	< 18	> 18	< 18	> 18	< 18	> 18	< 18
Bystřice p. Hos.	2	30	1	17	2	16	2	2
Holešov	3	39	1	33	1	16	0	7
Karolinka	2	17	0	18	1	9	1	4
Kroměříž	1	115	0	134	0	59	0	30
Otrokovice	2	33	4	25	0	13	1	5
Rožnov p. Rad.	1	41	3	47	3	39	2	17
Slavičín	0	8	1	20	0	13	0	5
Uherské Hradiště	7	130	4	117	3	81	1	23
Uherský Brod	10	89	4	75	0	49	0	10
Valašské Klob.	1	24	0	37	2	37	0	16
Valašské Meziříčí	9	29	4	30	7	24	1	26
Vsetín	0	48	1	54	31	0	1	20

Zlín	20	121	22	177	7	134	7	40
Celkem	58	724	45	784	57	490	16	205

Zdroj: Interní informace oddělení PnP (vlastní zpracování)

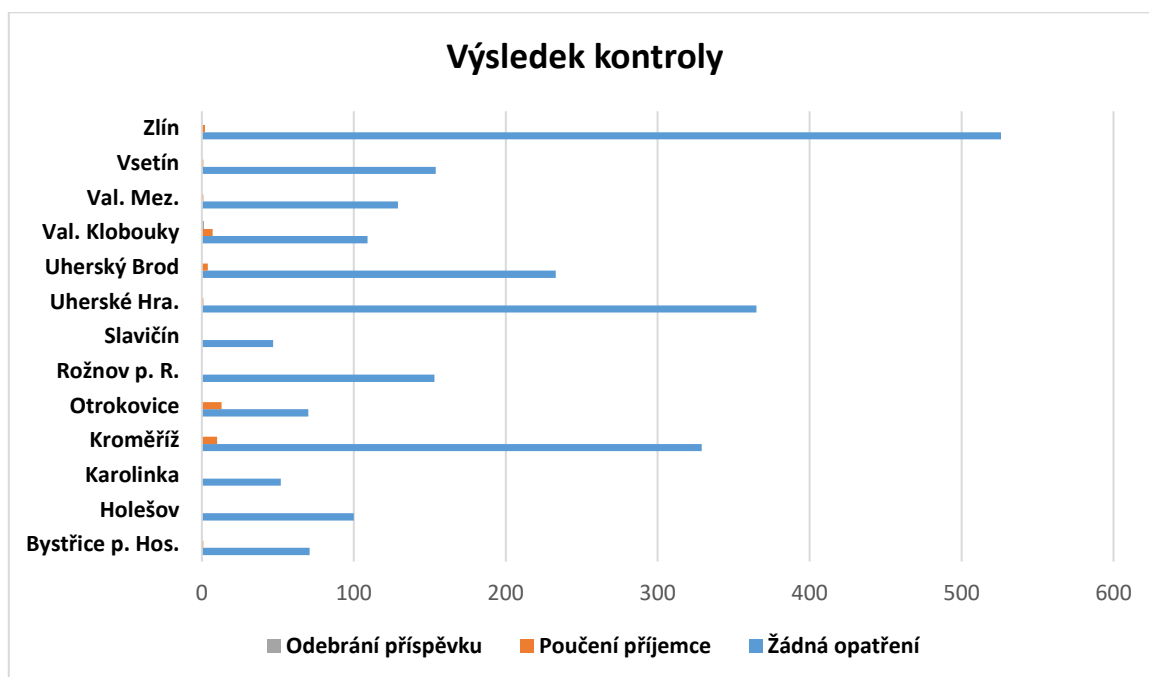
Tabulka 5 Počet poskytované péče

Kontaktní pracoviště	Poskytování péče					
	Osoba blízká	Asistent	Terénní, ambulantní služba	Pobytová služba	Kombinace FO a poskytovatel	Jiné
Bystřice p. Hos.	45	1	2	15	9	0
Holešov	64	0	4	13	19	0
Karolinka	31	0	1	7	13	0
Kroměříž	263	14	4	34	21	3
Otrokovice	56	4	5	16	2	0
Rožnov p. Rad.	116	4	1	30	2	0
Slavičín	38	1	0	2	6	0
Uherské Hradi.	253	5	5	78	25	0
Uherský Brod	193	4	6	30	4	0
Val. Klob.	78	1	2	28	8	0
Val. Mez.	88	4	0	19	19	0
Vsetín	110	3	1	17	24	0
Zlín	395	4	6	73	50	0
Celkem	1730	45	37	362	202	3

Zdroj: Interní informace oddělení PnP (vlastní zpracování)

V tabulce můžeme vidět, že druh péče, která je nejvíce poskytována, je péče osobou blízkou. Což je velmi pozitivní, neboť pro člověka, který se o sebe nedokáže postarat sám, je důležité, aby mohl být i přes svůj handicap v domácím prostředí a cítil se tak mnohem lépe. Péče, která je už méně ve Zlínském kraji využívána, je péče pomocí terénní či ambulantní služby.

Jako poslední si zde uvedeme výsledky všech provedených kontrol, jak dopadly. Celkem za poslední období ve Zlínském kraji bylo provedeno 2 379 kontrol o využívání příspěvku na péči. U 2 338 kontrolních šetření nebylo zjištěno žádné pochybení. Což můžeme považovat za velmi pozitivní výsledek. Pouze u 40 případů muselo dojít k napomenutí příjemce příspěvku na péči a jen u 1 případu bylo zjištěno takové pochybení, že příspěvek na péči byl odebrán. K tomuto odebrání došlo na kontaktním pracovišti ve Valašských Kloboucích.

Graf 1 Výsledky provedených kontrol

Zdroj: Interní informace oddělení PnP (vlastní zpracování)

Ve výše vytvořených tabulkách a grafu pracujeme s daty, která jsou za období 2. pololetí z roku 2018, jsou tedy jedny z nejaktuálnějších. Můžeme tak shrnout, že ve Zlínském kraji za poslední období, kontrolní šetření, bylo splněno na 9, 91 %. Což na naplnění tabulek, které si stanovuje krajská pobočka ve Zlíně je dostačující. Velmi pozitivní výsledek můžeme spatřovat v tom, že u počtu 2 379 kontrol došlo k pochybení pouze u 41. Přesto se domnívám, že takový počet kontrol je nedostatečný a měli by se sociální pracovníci tomuto problému věnovat více.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Příspěvek na péči je jedna z dávek, která je vyplácena sociálními pracovníky nejčastěji. Zároveň je to však dávka, kterou není úplně lehké zkontrolovat, zda s ní dochází ke správnému zacházení. A proto může docházet ve větší míře k jejímu zneužívání. V teoretické části jsme se tak věnovali příspěvku na péči v rámci sociálního zabezpečení, bližšímu vymezení příspěvku na péči a poslední kapitola se zabývala rolí sociálního pracovníka v procesu kontroly, samotným procesem kontroly a příspěvku na péči v kontextu Zlínského kraje. V praktické části se zabýváme výzkumným problémem, pojetím výzkumného šetření, výzkumnými cíli, otázkami a souborem. Poté jsme si vymezili techniku, s jakou budeme v naší práci pracovat a způsob zpracování dat. Nakonec dochází k analýze a interpretaci získaných dat, k doporučení pro praxi a samotnému závěru této práce.

4.1 Výzkumný problém

Z důvodu stoupajícího zájmu o problematiku, která se týká oblasti příspěvků vyplácených státem, jsme se v této práci rozhodli zabývat jednou z nejčastěji, vyplácenou dávkou a to příspěvkem na péči. Složitost této dávky spočívá zejména v tom, že laicky řečeno „není vidět“. Pokud lidé dostanou příspěvek například na opravu pračky nebo na koupi nové postele, může sociální pracovník lehce zkontrolovat, zda k naplnění účelu, na který měla být dávka určena, došlo nebo ne. U příspěvku na péči, tomu však tak není.

Průša (2007) ve své publikaci poukazuje na to, aby lidé kupovali služby u zákonodárců, že se tím peníze vrátí nazpět státu. Jde o to, aby člověk, který už nebude schopen si zajistit sám základní životní potřeby, si zažádal o umístění do domova pro seniory nebo jinou formu pomoci. Opak je však pravdou. Při vyplácení příspěvku na péči jde v první řadě o to, že peníze jsou určeny k tomu, aby člověk nemusel do výše zmíněných nebo podobných zařízení a mohl zůstat ve svém domově.

Jak již bylo definováno v teoretické části, příspěvek na péči je tedy peněžitá pomoc, která není určena na pomůcky, které by klient potřeboval. Ale pro člověka, který se o klienta, jenž po určitou dobu potřebuje pomoc druhé osoby stará (Arnoldová, 2016). Přesto často dochází ke zneužívání této dávky. Buďto lidé doposud nevědí, na co je příspěvek primárně určen nebo využívají toho, že kontrola využívání je daleko

složitější než například u příspěvku, který poslouží na nákup nových spotřebičů do domácnosti pro rodinu, která tuto pomoc nutně potřebuje.

Z tohoto důvodu jsem do této práce zařadila i kapitolu o sociálním pracovníkovi, který v této oblasti hraje významnou roli. Výzkumný problém je tak zaměřen na **názory sociálních pracovníků, na proces kontroly využívání příspěvku na péči**. Sociální pracovníci působí na úradech práce a během procesu, který se týká poskytování sociálních dávek, je jedním z hlavních činitelů. Je to právě sociální pracovník, na kterém závisí, zda budou včas objeveni klienti, kteří zneužívají systém poskytování sociálních dávek. Sociální pracovník je člověk, který je klientovi po celou dobu procesu poskytování sociálních dávek k dispozici. Jak od počátku zadání žádosti o vyřízení příspěvku tak po samotnou kontrolu jeho využívání. Sociální pracovník klienty obeznámí s celým procesem a také s následky, které mohou nastat, pokud bude dávka využívána neadekvátním způsobem.

Do této problematiky se pokusíme nahlédnout pohledem právě sociálních pracovníků. Neboť ti mají s kontrolou již značné zkušenosti a mohou nám tedy poskytnout hlubší proniknutí do zmiňované tematiky.

4.2 Pojetí výzkumného šetření

Pro tuto práci jsme si zvolili k realizaci výzkumného šetření kvantitativní výzkum. Záměrem je prozkoumat názory na kontrolu využívání příspěvku na péči pohledem pracovníků zmiňovaného oddělení. Budeme se snažit vyzdvihnout co nejvíce názory pracovníků na oddělení příspěvku na péči zejména z pohledu „zevnitř“, které budou vyplývat přímo z jejich zkušeností.

Jako první jsme zvažovali metodu rozhovoru a s tím tedy spojené kvalitativní pojetí výzkumu. Při rozhovoru dochází k přímému kontaktu s dotazovanými. Výzkumník nezaznamenává pouze fakta, ale může pozorovat také jejich reakce, v průběhu rozhovoru klást doplňující otázky či směřovat dotazovaného tam kam potřebuje. Což je velká výhoda této metody. V průběhu zpracování této práce jsme se však rozhodli pro jinou metodu. Neboť takto pojatých prací je velké množství a proto jsme se rozhodli k méně frekventovanému pojetí a to pro metodu dotazování. Práce, které obsahují metodu rozhovoru, jsou například práce Smolíková 2016, Strakošová 2010, Štrajnová 2010, Pavlovská 2010, Röder 2017, Honsová 2014, Stará 2016, Šináklová 2014, Juříková 2014 a Šnajdrová 2010.

Jsem si vědoma, že pokud by byla práce doplněna ještě o druhou metodu a to právě o výše zmiňovaný rozhovor, byla by získaná data, více komplexnější, ovšem z časového hlediska se již nedostávalo dostatek prostoru.

Nakonec tedy byla zvolena metoda dotazování pomocí techniky anonymního dotazování. A touto metodou tak tuto problematiku doplňujeme o nový pohled. Dle Chrásky (2007) je dotazník způsob, kde klademe otázky a pomocí nich získáváme písemné odpovědi. V dotazníku jsou uvedeny dva typy otázek a to jak otázky uzavřené, tak otevřené.

4.3 Výzkumné cíle

Pro účely této diplomové práce jsme si stanovili příslušné výzkumné cíle a z nich vycházející výzkumné otázky. Jako hlavní výzkumný cíl jsme si stanovili **zjištění názoru na proces kontroly využívání příspěvku na péči pohledem sociálních pracovníků**. Na základě tohoto výzkumného cíle byly následně formulovány následující dílčí výzkumné cíle:

- Zjistit, jak pracovníci hodnotí proces kontroly využívání příspěvku na péči.
- Popsat roli sociálního pracovníka během procesu kontroly.
- Popsat nástroje, které může sociální pracovník využít v procesu kontroly.
- Zjistit jak sociální pracovníci hodnotí své pravomoce v oblasti kontroly.
- Zjistit jak sociální pracovníci vnímají přínos kontroly a pozitivní připomínky.

4.4 Vymezení výzkumných otázek

Výzkumné otázky vycházejí z výše uvedených výzkumných cílů. Hlavní výzkumná otázka zní následovně: **Jaký je názor sociálních pracovníků na kontrolu příspěvku na péči?**

Dílčí výzkumné otázky vycházejí z dílčích výzkumných cílů následujícím způsobem:

- Jak sociální pracovníci hodnotí proces kontroly využívání příspěvku na péči?
- Jaká je role sociálního pracovníka během procesu kontroly?
- Jaké nástroje může sociální pracovník využít v procesu kontroly?
- Jak hodnotí sociální pracovníci své pravomoce v oblasti kontroly?
- Jak sociální pracovníci vnímají přínos kontroly a pozitivní připomínky?

4.5 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem pro tuto práci byli zvoleni sociální pracovníci, kteří působí na jednotlivých odděleních Úřadu práce na oddělení příspěvku na péči ve Zlínském kraji. Pro náš výzkum jsme oslovili vybrané sociální pracovníky ze 13 kontaktních pracovišť. Použili jsme záměrný výběr. Dle Chrásky (2016) se jedná o výběr jistého prvku, ve kterém nerozhoduje mínění zkoumané osoby, výzkumníka a ani náhoda. Zvolené osoby musí mít dostatečné znalosti a vědomosti ze zkoumaného prostředí. A tím pádem se domníváme, že takto dojde k nasycení námi potřebných dat, jelikož sociální pracovníci mají s touto problematikou bohaté zkušenosti.

Byla vybrána oddělení ve Vsetíně, Valašském Meziříčí, Rožnově pod Radhoštěm, Zlíně, Holešově, Kroměříži, Bystřici pod Hostýnem, Karolince, Otrokovcích, Slavičíně, Uherském Hradišti, Uherském Brodu a Valašských Kloboucích. Tento výběr je v rámci Zlínského kraje vyčerpávající, jelikož více pracovišť se zde nenachází a na základě jejich souhlasu jsem je zařadila do výzkumu.

Ve Zlínském kraji pracuje na pozici sociálního pracovníka na oddělení příspěvku na péči 83 pracovníků. Z toho však 70 sociálních pracovníků se věnuje ve své práci také kontrole vyplácených příspěvků. Tříleté kritérium praxe splňovalo 63 sociálních pracovníků, z tohoto vzorku byli osloveni všichni pracovníci, avšak dotazníků se mi navrátilo pouze 50 a z toho pouze 41 bylo platných. Ve zbylých 9 chyběly například odpovědi nebo bylo na otázku odpovězeno špatným způsobem. V době výzkumu nebyli všichni pracovníci přítomni na svých pracovištích, nebo nesplňovali námi zvolené kritérium, které je uvedeno níže a pár jich odmítlo se na výzkumu podílet. Proto v mém dotazníkovém šetření vycházíme z názorů 41 sociálních pracovníků.

Při volbě těchto pracovníků, jsme neměli stanovené omezení, jako jsou pohlaví, věk, národnost aj. Pro tento výzkum jsme si však stanovili kritérium, že účastníci by měli na pracovišti mít odpracovány nejméně 3 roky v této oblasti. A to zejména proto, že by měli mít, za tuto stanovenou dobu již hlubší pohled do této problematiky. Názory na to, kdy se stává sociální pracovník ve své oblasti zkušený, se různí. Všeobecně se však uvádí, že za začátečníka je považován pracovník, který svou práci vykonává po dobu 1 až 3 let. Tedy za zkušeného pracovníka můžeme označit toho, kdo má minimálně 3 roky již praxi v daném oboru (Průcha, 2017).

4.6 Výzkumná technika

Za účelem zjištění cíle použijeme techniku dotazníku. Gavora (2010) definuje dotazník jako způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Zmiňuje, že je to jedna z nejčastějších metod v kvantitativním výzkumu. Dotazník je určen hlavně k hromadnému získávání dat, tedy údajů o velkém počtu lidí. Je velmi ekonomickou metodou, protože získáváme informace od velkého počtu lidí v relativně krátkém čase. Pro účely naší práce jsme si vytvořili vlastní dotazník.

Nestandardizovaný dotazník byl sestaven zejména z uzavřených – škálových otázek. Dotazovaní odpovídali dle jejich souhlasu či nesouhlasu s daným tvrzením na čtyřstupňové škále, kdy čísla znamenala 1 – rozhodně ano, 2 – spíše ano, 3 – spíše ne, 4 – rozhodně ne. Dotazník je rozdělen na 5 samostatných oblastí a na konci dotazníku je jedna otevřená otázka. Oblasti vychází z výzkumných otázek.

- První oblast se zabývá hodnocením procesu kontroly (V_1 , položky 1 – 8).
- Druhá oblast se věnuje hodnocení role sociálních pracovníků (V_2 , položky 9 - 16).
- Ve třetí oblasti se zabýváme hodnocení nástrojů (V_3 , položky 17 – 22).
- Čtvrtá oblast se zabývá hodnocením kompetencí (V_4 , položky 23 – 34).
- A poslední pátá oblast je zaměřena na přínos kontroly a pozitivní připomínky (V_5 , položky 35 – 42).

V otevřené otázce, která se nachází na samotném konci dotazníku, měli sociální pracovníci vyjádřit svůj názor na to, jak by podle nich, mělo probíhat správné kontrolní sociální šetření, nebo zda jsou s tím, jak je nyní nastaveno spokojeni, a nic by neměnili.

Dotazníky byly rozdány jak v papírové tak i elektronické podobě. V papírové podobě bylo rozdáno 20 dotazníků a z toho jen 17 bylo použitelných k účelu naší práce, neboť zbylé 3 byly vyplněny špatně a zbytek dotazníků měl elektronickou podobu, kde sociální pracovníci byli osloveni pomocí emailů.

4.7 Způsob zpracování dat

Odpovědi z dotazníku byly vyhodnocovány v programu MS Excel, ve kterém jsme si vytvořili jak tabulky, tak i grafy. Údaje z dotazníků jsme si pro větší přehlednost přenesli na jeden list v MS Excelu a překontrolovali, zda data uvedená v tabulce souhlasí s jednotlivými odpověďmi sociálních pracovníků. Poté jsme provedli rozbor dat na popisné úrovni a analyzovali vztahy mezi jednotlivými výsledky výzkumu. Odpovědi jsme tedy

zpracovali a vyhodnotili. Pro lepší přehled jsme uvedená čísla převáděli i do procentuální podoby, která nám ukázala, jak velká část celku připadne na danou hodnotu. Data, která jsme získali ze škálových otázek, jsme zpracovali pomocí průměrné hodnoty, minima, maxima a směrodatné odchylky. Při interpretaci výsledků nám jde zejména o to, aby zjištěné výsledky byly co nejvíce přehledné a srozumitelné.

4.8 Analýza a interpretace dat

Dotazník v této práci, který byl zaměřen na názory sociálních pracovníků příspěvku na péči týkajících se kontroly příspěvku na péči, je rozdělen na několik oblastí. První oblast dotazníku se zabývá samotným hodnocením procesu kontroly, kde pracovníci hodnotí náročnost, pravidelnost, úroveň, či přiměřenost rozsahu agendy. Druhá oblast se týká hodnocení role sociálního pracovníka, kde se sociální pracovníci vyjadřují k tomu, zda je jejich práce srozumitelná, jak moc se na procesu kontroly shodnou s ostatními kolegy, zda je možné zastávat pouze jednu roli při výkonu této práce apod. Třetí oblast se věnuje hodnocení nástrojů, které sociální pracovník v procesu kontroly využívá, jestli jsou dostačující a k jakému účelu kontrola vlastně slouží. Čtvrtá oblast je zaměřena na hodnocení kompetencí v konceptu pomoci a moci, kde sociální pracovník hodnotí své pravomoce, kvality a jak se v procesu kontroly rozhoduje. A poslední pátá oblast se týká přínosu kontroly a pozitivních připomínek. Na konci dotazníku, je otevřená otázka, kde sociální pracovníci uvádí svůj názor na nynější podobu sociálního šetření, při kterém probíhá i kontrola a také uvádí, jak by mělo správné kontrolní sociální šetření probíhat.

Odpovědi v dotaznících sociální pracovníci zaznamenávali na čtyř stupňové škále odpovědí, aby nedocházelo k neutrálním odpovědím, pouze jako „ano“, „ne“, ale pracovníci se přikláněli k vypovídající odpovědi a tím byl výzkum přesnější. Pro větší přehled byly položky v dotazníku rozděleny do těchto 5 oblastí:

- 1) hodnocení procesu kontroly,
- 2) hodnocení role sociálních pracovníků,
- 3) hodnocení nástrojů,
- 4) hodnocení kompetencí (koncept pomoci a moci)
- 5) přínos kontroly a pozitivní připomínky.

V níže uvedené tabulce jsou vyjádřeny pro každou otázku zvlášť popisné statistiky. Výsledky jsou vyjádřeny na základě odpovědí sociálních pracovníků, které volili na čtyř

stupňové škále. V prvním sloupci je uvedeno číslo položky v dotazníku, v druhém sloupci je uveden přesný výrok, ve třetím sloupci jsou uvedeny hodnoty aritmetického průměru, ve čtvrtém sloupci se nachází údaj o tom, jaká byla směrodatná odchylka a v posledních dvou sloupcích je uvedena minimální a maximální hodnota. Položky v tabulce nejsou seřazeny podle toho, jak na sebe navazovaly v dotazníku, ale podle průměrné hodnoty, od nejlepší po nejhorší.

Tabulka 6 Popisné statistiky pro každou položku

		ARP	SMO	MIN	MAX
34	Kontrolu mám v náplni práce.	1,24	0,42	1	2
14	Za kontrolu se cítím zodpovědná.	1,41	0,49	1	2
9	Moje role v procesu kontroly je mi srozumitelná.	1,46	0,49	1	2
37	Kontrolu považuji za nutnou.	1,46	0,62	1	3
25	Je důležité, aby případné zneužívání příspěvku na péči bylo šetřeno v nejbližší možné době.	1,48	0,73	1	4
20	Chybí mi sociální pracovníci, kteří by byli vyhrazeni pouze pro kontrolu.	1,58	0,73	1	3
40	Proces kontroly vyžaduje přesvědčení, že proces má smysl.	1,58	0,53	1	3
22	Kontrola by měla mít jasná kritéria.	1,60	0,48	1	2
42	Sociální pracovník PnP by měl iniciovat změny přístupu ke kontrole.	1,60	0,48	1	2
32	Rozhoduji se samostatně.	1,68	0,64	1	3
39	Považuji za důležité, mít přehled o klientovi.	1,68	0,46	1	2
36	Požadavek kontroly je legitimní.	1,78	0,41	1	2
30	V procesu kontroly PnP mohu uplatnit své profesní kvality.	1,80	0,70	1	3

17	Kontrola je důležitá zpětná vazba o způsobu využití PnP.	1,82	0,65	1	3
41	Od sociálního pracovníka se očekává, že bude na straně klienta.	1,82	0,37	1	2
15	Na proces kontroly nahlíží každý pracovník individuálně.	1,85	0,56	1	3
8	Kontrola by se měla v procesu oddělit (jedni by měli pomáhat, druzí dohlížet).	1,92	0,74	1	3
11	Kontrolu nedělám příliš rád/a.	1,92	0,63	1	3
23	Mé kompetence jsou odpovídající.	1,92	0,40	1	3
24	S pravomocemi, které mohu uplatnit v procesu kontroly, souhlasím.	1,92	0,51	1	3
31	V procesu kontroly PnP uplatňuji vysokou míru autonomie.	1,92	0,63	1	3
35	Kontrola je stejně důležitá, jako snaha pomoci lidem.	1,92	0,51	1	3
26	Pomohla by pravidelnější komunikace s klienty.	2,00	0,49	1	3
12	Zastávání pouze jedné pracovní role je nemožné.	2,02	0,68	1	3
29	V procesu kontroly PnP mohu uplatnit své osobní kvality.	2,09	0,53	1	3
3	Sociální kontrolu provádíme pravidelně.	2,12	0,66	1	4
5	Kontrola je soc. prac., dobře zabezpečena.	2,14	0,52	1	3
18	Kontrola chrání oprávněnou osobu před nedostatečnou péčí.	2,14	0,64	1	3
38	Kontrolu považuji za podceňovanou.	2,17	0,65	1	3
2	Náročnost prováděných kontrol je přiměřená.	2,21	0,41	2	3

16	Na procesu kontroly se shodneme s ostatními kolegy.	2,21	0,78	1	4
4	Proces kontroly je na výborné úrovni.	2,29	0,45	2	3
6	Na kontrolu nemám dostatek času.	2,31	0,94	1	4
19	Nástroje k posuzování v procesu kontroly jsou dostačující.	2,36	0,52	1	3
33	V procesu kontroly ovlivňuji chování klienta se záměrem mu pomoci.	2,36	0,84	1	4
1	Počet prováděných kontrol, je přiměřený.	2,46	0,88	1	4
7	Agenda kontroly je rozsáhlá.	2,48	0,54	1	3
28	V procesu kontroly PnP mám značný vliv.	2,51	0,58	1	4
10	Kontrola je pouze okrajovou součástí mé práce.	2,56	1,08	1	4
13	Mám problémy s tím, že sociální pracovník, který podporuje rodinu, provádí zároveň také kontrolu.	2,58	0,79	1	4
27	Při procesu kontroly PnP dochází ke zneužívání moci sociálních pracovníků.	3,48	0,66	2	4
21	Na kontrolu by se mělo rezignovat, nejde to uhlídat.	3,53	0,62	2	4

Zdroj: vlastní zpracování

Ve výše uvedené tabulce můžeme vidět, že odpovědi sociálních pracovníků se dle **aritmetických průměrů** nejvíce pohybují v rozmezí 1,58 – 2,00. V tomto případě můžeme vyjádřit, že sociální pracovníci s danými výroky souhlasili.

První odchylky se nachází u odpovědí 9, 14, 25, 34 a 37, kdy se hodnoty pohybují v intervalech od 1,24 – 1,48. Zde tak můžeme konstatovat, že sociální pracovníci tyto odpovědi posuzovali velmi příznivě a neměli k těmto tvrzením připomínky. U výroku č. 9 bylo zjištěno podle hodnoty 1,46, že sociální pracovníci chápou jejich roli v procesu kontroly jako srozumitelnou. U výroku č. 14 s hodnotou 1,41 se sociální pracovníci bez

výhrad shodli, že se za kontrolu cítí zodpovědní. Ve výroku č. 25 je hodnota 1,48, která značí, že pracovníci souhlasí bez výhrad s tvrzením, že pokud dojde k případnému zneužívání příspěvku na péči, mělo by být toto zneužití šetřeno v nejbližší možné době. Výrok č. 34 má hodnotu 1,24 a zde sociální pracovníci zcela souhlasí s tím, že kontrola je náplní jejich práce. A poslední výrok, ve kterém se pracovníci shodli bez výhrad, je výrok č. 37 s hodnotou 1,46, kde souhlasí s tím, že kontrolu považují za nutnou.

Horší aritmetické průměry se objevily u odpovědí 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 13, 16, 18, 19, 28, 29, 33, 38. S těmito výroky sociální pracovníci spíše souhlasí, ale je zde pravděpodobné, že již mají určité námitky. Výrok č. 1 má hodnotu 2,46 a sociální pracovníci spíše souhlasí, ale už mají výhrady k tomu, že počet prováděných kontrol je přiměřený. U výroku č. 2 je hodnota 2,21. Zde sociální pracovníci spíše souhlasí s tím, že náročnost přiměřených kontrol je přiměřená. Ve výroku č. 3 je hodnota průměru 2,12 a sociální pracovníci spíše souhlasí s tím, že sociální kontrolu provádí pravidelně, ale již mají k tomuto tvrzení menší výhrady. U výroku č. 4 pracovníci spíše souhlasí, že proces kontroly je na výborné úrovni a jeho hodnota je 2,29. Na výrok č. 5, zda je kontrola sociálními pracovníky dobře zabezpečena, se pracovníci shodli, že spíše ano, ale již se zde vyskytují výhrady a hodnota průměru je 2,14. Výrok č. 6 zněl, že pracovníci na kontrolu nemají dostatek času. Na tomto tvrzení se pracovníci shodli, že spíše souhlasí s hodnotou 2,31. Ve výroku č. 7 odpovídali pracovníci na to, zda je agenda kontroly rozsáhlá a hodnota průměru je 2,48. Pracovníci s tímto tvrzením souhlasí, ale mají již námitky. U výroku č. 10, jestli je kontrola pouze okrajovou součástí jejich práce, se pracovníci shodli na tom, že spíše souhlasí s tímto výrokem a hodnota průměru je 2,56. Většina sociálních pracovníků souhlasila s výrokem č. 12, že zastávání jedné pracovní role je nemožné a pouze pár odpovídajících mělo výhrady, neboť hodnota aritmetického průměru je 2,02. U výroku č. 13, kdy sociální pracovníci odpovídali na to, zda mají problém s tím, že sociální pracovník, který podporuje rodinu, zároveň provádí také kontrolu, se shodli na tom, že spíše mají, ale již zde jsou i výhrady proti tomuto tvrzení, neboť hodnota průměru je 2,58. Výrok č. 16 s hodnotou 2,21 značí, že pracovníci spíše souhlasí s tím, že se většinou na procesu kontroly shodnou s ostatními kolegy. Ve výroku č. 18, je hodnota 2,14 a zde pracovníci spíše souhlasí s tvrzením, že kontrola chrání oprávněnou osobu před nedostatečnou péčí. S výrokem č. 19, že nástroje k posuzování v procesu kontroly jsou dostačující, pracovníci spíše souhlasí a hodnota průměru je 2,36. U výroku č. 28 je hodnota průměru 2,51 a zde pracovníci s výhradami souhlasí s tím,

že v procesu kontroly příspěvku na péči mají značný vliv. U výroku č. 29 se většina pracovníků shodla na tom, že v procesu kontroly příspěvku na péči mohou uplatnit své osobní kvality a hodnota aritmetického průměru je 2,09. Výrok č. 33 se týká toho, jestli v procesu kontroly pracovníci ovlivňují chování klienta se záměrem mu pomoci a u tohoto výroku je hodnota průměru 2,36, kdy pracovníci spíše souhlasí, ale již s námitkami. A poslední výrok, u kterého sociální pracovníci s tvrzením spíše souhlasí, je výrok č. 38 s hodnotou průměru 2,17 a výrok se týkal toho, zda pracovníci souhlasí s tím, že kontrolu považují za podceňovanou.

Nejhorší aritmetický průměr byl zaznamenán u odpovědi č. 21 a 27. U výroku č. 21, který zněl, zda by se na kontrolu mělo rezignovat, že ji nelze uhlídat, je hodnota průměru 3,53, z čehož nám vyplývá, že pracovníci s daným tvrzením nesouhlasí. A jsou tedy za to, že by kontrola měla určitě probíhat a není možné, aby se na ni rezignovalo. Tento výrok byl nejhůře hodnocenou položkou v dotazníku. A druhá nejhůře hodnocená položka s aritmetickým průměrem 3,48 byl výrok č. 27. U této odpovědi sociální pracovníci nesouhlasí s tím, že by při procesu kontroly příspěvku na péči docházelo ke zneužívání jejich moci. Což je velmi pozitivní výsledek, že k tomuto zneužívání nedochází.

U výroků č. 8, 11, 15, 17, 20, 22, 23, 24, 26, 30, 31, 32, 35, 36, 39, 40, 41, 42 se pohybuje průměrná hodnota v rozhraní 1,58 – 2,00. U těchto výroků se sociální pracovníci shodli na tom, že s uvedenými tvrzeními souhlasí. Výroky se týkaly toho, že by se kontrola měla v procesu oddělit (jedni by měli pomáhat, druhí kontrolovat), že kontrolu nedělají příliš rádi, na proces kontroly nahlíží každý pracovník individuálně, kontrola je důležitá zpětná vazba o způsobu využití příspěvku na péči, že sociálním pracovníkům chybí další sociální pracovníci, kteří by byli vyhrazeni pouze pro kontrolu, kontrola by měla mít jasná kritéria, kompetence pracovníků jsou odpovídající, s pravomocemi, které mohou uplatnit v procesu kontroly, souhlasí. Dále se jednalo o výroky, že by pomohla pravidelnější komunikace s klienty, v procesu kontroly příspěvku na péči mohou pracovníci uplatnit své profesní kvality, v procesu kontroly příspěvku na péči pracovníci uplatňují vysokou míru autonomie, rozhodují se samostatně, kontrola je stejně důležitá, jako snaha pomoci lidem a požadavek kontroly je legitimní. V neposlední řadě se jednalo o výroky, které tvrdí, že pracovníci považují za důležité, mít přehled o klientovi, proces kontroly vyžaduje přesvědčení, že proces má smysl, od sociálního pracovníka se očekává, že bude na straně klienta a sociální pracovník příspěvku na péči by měl iniciovat změny přístupu ke kontrole.

Ve většině případů sociální pracovníci odpovídali na škále v hodnotách 1 - 3. Hned poté odpovídali pracovníci v hodnotách, kdy využili celou hodnotící škálu. V osmi případech sociální pracovníci využili hodnoty 1 – 2 a jednalo se o výroky s čísly 9, 14, 22, 34, 36, 39, 41, 42. Pouze ve dvou případech se sociální pracovníci rozhodovali na škále od 2 do 3 a jednalo se o výroky č. 2 a 4. A stupnici od 2 do 4 sociální pracovníci také využili ve dvou případech a to u výroků s čísly 21 a 27.

Další veličina, která je důležitá v tomto dotazníkovém šetření a byla sčítána pro každý výrok zvlášť, je **směrodatná odchylnka**. Ta nám poukazuje na to, jaké jsou rozpory v názorech sociálních pracovníků. Vyjadřuje, zda je variabilita výsledků nízká či vysoká. V tomto šetření se názory sociálních pracovníků nejméně liší u položek č. 2, 4, 23, 34, 36 a 41. Výše směrodatné odchylny se u těchto výroků pohybuje v rozmezí 0, 37 až 0,45. Na těchto tvrzeních se pracovníci nejvíce shodli a jedná se o výroky, že náročnost prováděných kontrol je přiměřená, proces kontroly je na výborné úrovni, kompetence sociálních pracovníků jsou odpovídající, kontrolu mají v náplni práce, požadavek kontroly je legitimní a že se od sociálního pracovníka očekává, že bude na straně klienta. Naopak výroky, u kterých se sociální pracovníci svým tvrzením od sebe liší nejvíce, mají č. 1, 6, 10 a 33. U výroku č. 1 je hodnota směrodatné odchylny 0, 88 a sociální pracovníci se tak rozcházejí v tvrzení, že počet prováděných kontrol je přiměřený. U výroku č. 6, je hodnota odchylny 0,94. U tohoto tvrzení se sociální pracovníci rozcházejí v názoru, že na kontrolu nemají dostatek času. Nejvyšší hodnota směrodatné odchylny je 1,08 a to u výroku č. 10. V tomto tvrzení se názory sociálních pracovníků liší nejvíce a jedná se o to, že kontrola je pouze okrajovou součástí jejich práce. A poslední výrok, u kterého se názory pracovníků více lišily, byl výrok č. 33 s hodnotou odchylny 0,84. Jednalo se o tvrzení, že v procesu kontroly ovlivňují chování klienta se záměrem mu pomoci.

Nyní si pro každou oblast dotazníkového šetření zvlášť, uvedeme výsledky v jednotlivých tabulkách a grafech. Hodnoty v tabulkách jsou pro větší přehled vyjádřeny v procentech a také zaokrouhleny na celá čísla.

4.8.1 Oblast č. 1 – Hodnocení procesu kontroly

V níže uvedené tabulce jsou vyobrazeny výsledky dotazníkového šetření pro oblast č. 1, která se týkala hodnocení procesu kontroly. V prvním sloupci tabulky je číslo výroku, v druhém samotné znění výroku, ve třetím je celkové množství sociálních pracovníků, kteří na tvrzení v příslušném řádku odpověděli „rozhodně ano“ nebo „spíše ano“

a v následujícím sloupci je tato hodnota vyobrazena v procentech. V pátém sloupci je uvedeno množství sociálních pracovníků, kteří na dané tvrzení odpověděli „spíše ne“ či „rozhodně ne“ a dále jsou opět tyto hodnoty vyjádřeny v procentech.

Tabulka 7 Hodnocení procesu kontroly

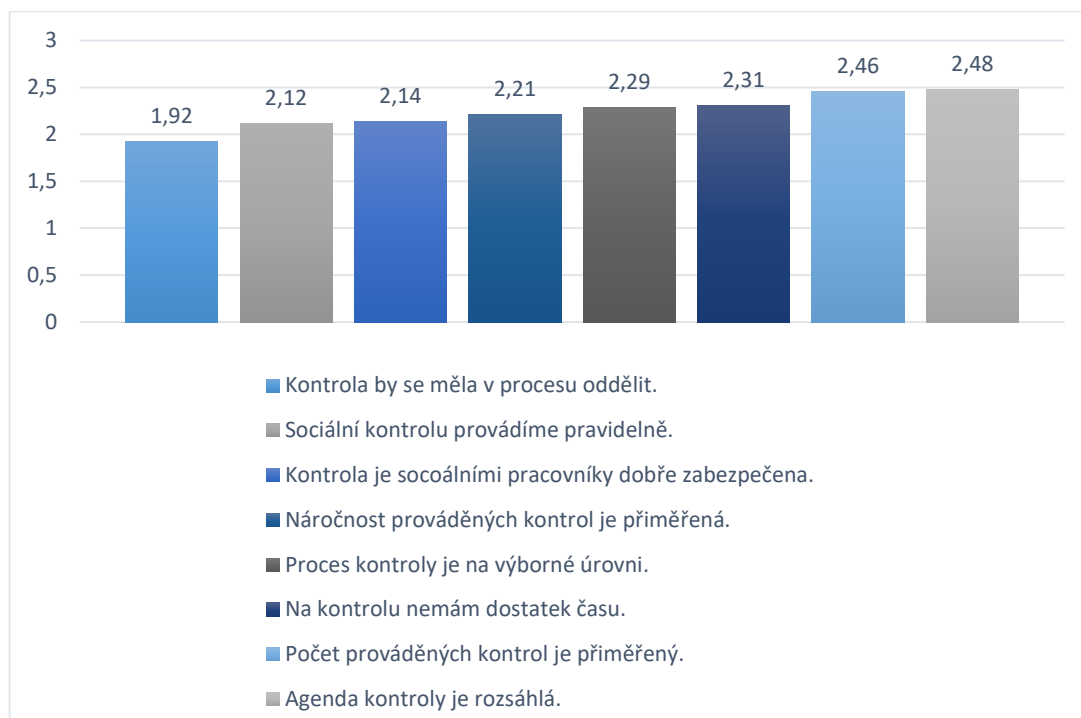
		ANO	%	NE	%
1	Počet prováděných kontrol je přiměřený.	23	56	18	44
2	Náročnost prováděných kontrol je přiměřená.	32	78	9	22
3	Sociální kontrolu provádíme pravidelně.	31	76	10	24
4	Proces kontroly je na výborné úrovni.	29	71	12	29
5	Kontrola je sociálními pracovníky dobře zabezpečena.	32	78	9	22
6	Na kontrolu nemám dostatek času.	26	63	15	37
7	Agenda kontroly je rozsáhlá.	20	49	21	51
8	Kontrola by se měla v procesu oddělit (jedni by měli pomáhat, druzí dohlížet).	31	76	10	24

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedených výsledků můžeme vidět, že sociální pracovníci se v první oblasti nejvíce shodnou u položky č. 2 „Náročnost kontrol je přiměřená.“ a u položky č. 5 „Kontrola sociálními pracovníky je dobře zabezpečena.“, kdy s tímto výrokem vyjádřilo souhlas 78 % dotazovaných. A dále se také $\frac{3}{4}$ shodnou na tom, že „Sociální kontrolu provádí pravidelně.“, a že by se „Měla kontrola v procesu oddělit“. Přesto, že se však většina domnívá, jak je kontrola dobře zabezpečena a proces probíhá na výborné úrovni, tak téměř 63 % dotazovaných vypovědělo, že na kontrolu nemají dostatek času. A dále se 76 % sociálních pracovníků shodlo na tom, že by se kontrola měla v procesu oddělit. Což můžeme považovat za zvláštní, že to tak sociální pracovníci vnímají, pokud většina souhlasí s tím, že to všechno „klape“, ale přesto kdyby mohli, byli by rádi, kdyby se kontrola oddělila od jejich práce a kontrolní šetření by vykonávali jiní pracovníci.

Kde se však jejich názory nejvíce liší tak to u položky č. 1 „Počet prováděných kontrol je přiměřený.“ a č. 7 „Agenda kontroly je rozsáhlá.“ Za zvláštní tady můžeme považovat fakt,

že téměř polovina dotazovaných (49 %) se domnívá, že agenda kontroly je rozsáhlá, ale na druhou stranu se 51 % dotazovaných domnívá, že rozsáhlá není.

Graf 2 Hodnocení procesu kontroly

Zdroj: vlastní zpracování

Z dotazníkového šetření je zřejmé, že jako pozitivní nebo spíše pozitivní sociální pracovníci v první oblasti dotazníku hodnotí tyto položky: „Náročnost prováděných kontrol je přiměřená.“, „Sociální kontrolu provádíme pravidelně.“, „Proces kontroly je na výborné úrovni.“, „Kontrola je sociálními pracovníky dobře zabezpečena.“, „Na kontrolu nemám dostatek času.“ a „Kontrola by se měla v procesu oddělit.“ Tvzení, ve kterém se již názory sociálních pracovníků začaly více rozcházet, jsou zřejmé u položek „Počet prováděných kontrol, je přiměřený.“, kdy s tímto tvrzením alespoň nesouhlasí 44 % dotazovaných. A další výrok, nad kterým bychom se měli zamyslet je, že „Agenda kontroly je rozsáhlá.“, jelikož s tímto výrokem spíše nebo vůbec nesouhlasí 51 % pracovníků, ale naopak 49 % se domnívá, že agenda kontroly rozsáhlá je.

4.8.2 Oblast č. 2 – Hodnocení role sociálních pracovníků

V této tabulce jsou uvedeny výsledky dotazníkového šetření pro oblast č. 2, která se týkala hodnocení role sociálních pracovníků. V prvním sloupci tabulky je číslo výroku, v druhém samotné znění výroku, ve třetím je celkové množství sociálních pracovníků, kteří na

tvrzení v příslušném řádku odpověděli „rozhodně ano“ nebo „spíše ano“ a v následujícím sloupci je tato hodnota vyobrazena v procentech. V pátém sloupci je uvedeno množství sociálních pracovníků, kteří na dané tvrzení odpověděli „spíše ne“ či „rozhodně ne“ a dále jsou opět tyto hodnoty vyjádřeny v procentech.

Tabulka 8 Hodnocení role sociálních pracovníků

		ANO	%	NE	%
9	Moje role v procesu kontroly je mi srozumitelná.	41	100	0	0
10	Kontrola zůstává na okraji ve výkonu naší práce.	23	56	18	44
11	Kontrolu nedělám příliš ráda.	34	83	7	17
12	Zastávání pouze jedné pracovní role je nemožné.	31	76	10	24
13	Mám problémy s tím, že sociální pracovník, který podporuje rodinu, provádí zároveň také kontrolu.	19	46	22	54
14	Za kontrolu se cítím zodpovědná/ý.	41	100	0	0
15	Na proces kontroly nahlíží každý pracovník individuálně.	37	91	4	9
16	Na procesu kontroly se shodneme.	25	61	16	39

Zdroj: vlastní zpracování

V této oblasti došlo dvakrát k 100 % shodě a to u výroku č. 9 „Moje role v procesu kontroly je mi srozumitelná.“ a u výroku č. 14 „Za kontrolu se cítím zodpovědná/ý.“ Dále se 91 % sociálních pracovníků shoduje na tom, že na proces kontroly každý pracovník nahlíží individuálně, ale přesto se poté 61 % shodlo na tom, že se na procesu kontroly vlastně shodnou. Zde se domnívám, že někteří sociální pracovníci nepochopili návaznost těchto dvou výroků na sobě, protože jinak by zde nebyla tak velká shoda. Pokud by totiž každý pracovník nahlížel na proces kontroly individuálně, tak by se v menší míře zároveň neshodoval na procesu kontroly s ostatními. Téměř 83 % sociálních pracovníků vypovědělo, že kontrolu nedělají příliš rádi a 76 % dotazovaných zastává názor, že vykonávat pouze jednu pracovní roli v této oblasti je nemožné. Domnívám se, že k těmto dvěma názorům vede právě časová vytíženost sociálních pracovníků, pokud by

totiž roli sociálního pracovníka při kontrole vykonávali jiní pracovníci, byla by nejspíš kontrola prováděna s větší radostí.

Výsledky, které mě zde překvapily, se týkají výroku č. 10 „Kontrola zůstává na okraji naší práce.“ a č. 13 „Mám problémy s tím, že sociální pracovník, který podporuje rodinu, provádí zároveň také kontrolu.“. S tím, že kontrola zůstává na okraji práce sociálních pracovníků, souhlasilo 56 % dotazovaných, což je velmi alarmující číslo, neboť se domnívám, že kontrola je velmi důležitou částí sociálních šetření. U výroku č. 13, kdy 46 % sociálních pracovníků vypovědělo, že mají problém s tím, že na jednu stranu rodinu podporují, ale na druhou stranu provádí i kontrolu, zde může hrát roli vazba mezi sociálním pracovníkem a uživatelem příspěvku na péči, neboť sociální pracovník se snaží uživatele podporovat a přinášet mu tu pozitivní stránku a ne naopak.

Graf 3 Hodnocení role sociálních pracovníků

Zdroj: vlastní zpracování

Z tohoto grafu nám vyplývá, že většina sociálních pracovníků se pozitivně shodla na tom, že se za kontrolu cítí zodpovědní a jejich role v procesu kontroly je jim srozumitelná. Za spíše pozitivní výsledky, kdy se ve svých odpovědích pracovníci shodovali, ale už se vyskytovaly mírné nesouhlasy, nastaly u výroků - „Na proces kontroly nahlíží každý pracovník individuálně.“, „Kontrolu nedělám příliš rád/a.“, „Zastávání jedné pracovní role je nemožné.“ a „Na procesu kontroly se shodneme s ostatními kolegy.“ Kde však už nastaly velké neshody, tak to u položky, že kontrola je pouze okrajovou součástí jejich práce, kdy s tvrzením souhlasilo 56 % dotazovaných, a 44 % s tímto tvrzením

nesouhlasilo. A největší rozdíl byl vidět u položky „Mám problém s tím, že soc. prac., který podporuje rodinu, provádí také kontrolu.“, kdy 54 % pracovníků s tímto problémem nemá, ale 46 % pracovníků by tuto jednu roli sociálního pracovníka oddělilo na dvě role, kdy jeden by rodinu podporoval a druhý pracovník by v rodině pobírající příspěvek prováděl kontrolu.

4.8.3 Oblast č. 3 – Hodnocení nástrojů

Zde jsou vyobrazeny výsledky dotazníkového šetření pro oblast č. 3, která se věnovala hodnocení nástrojů. V prvním sloupci tabulky je číslo výroku, v druhém samotné znění výroku, ve třetím je celkové množství sociálních pracovníků, kteří na tvrzení v příslušném řádku odpověděli „rozhodně ano“ nebo „spíše ano“ a v následujícím sloupci je tato hodnota vyobrazena v procentech. V pátém sloupci je uvedeno množství sociálních pracovníků, kteří na dané tvrzení odpověděli „spíše ne“ či „rozhodně ne“ a dále jsou opět tyto hodnoty vyjádřeny v procentech.

Tabulka 9 Hodnocení nástrojů

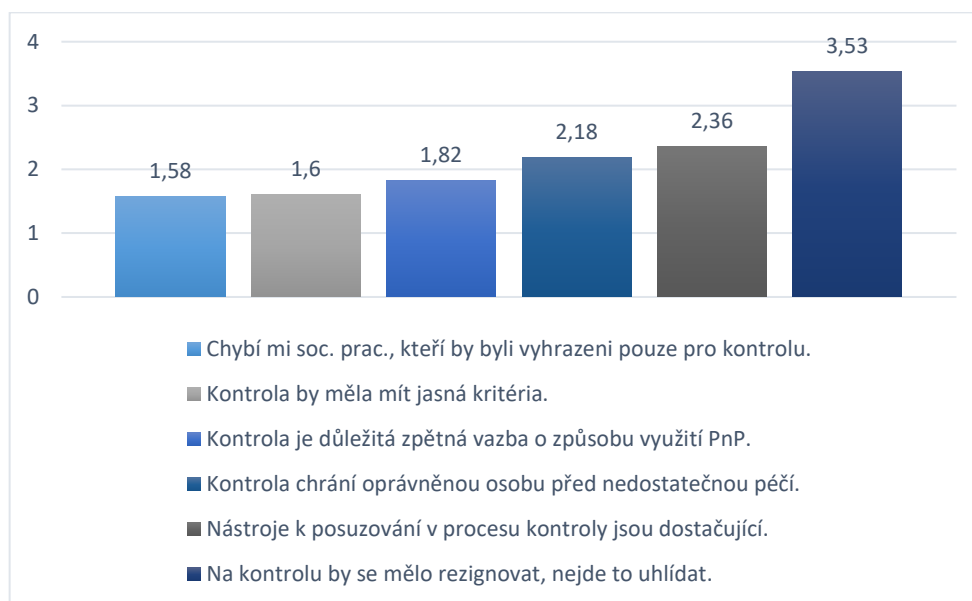
		ANO	%	NE	%
17	Kontrola je důležitá zpětná vazba o způsobu využití PnP.	35	85	6	15
18	Kontrola chrání oprávněnou osobu před nedostačnou péčí.	29	71	12	29
19	Nástroje k posuzování v procesu kontroly jsou dostačující.	25	61	16	39
20	Chybí mi sociální pracovníci, kteří by byli vyhrazeni pouze pro kontrolu.	35	85	6	15
21	Na kontrolu by se mělo rezignovat, nejde to uhlídat.	3	7	38	93
22	Kontrola by měla mít jasná kritéria.	41	100	0	0

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedených výsledků můžeme vidět, že k 100 % shodě ve třetí oblasti, která se věnovala hodnocení nástrojů, se sociální pracovníci shodli pouze u jedné položky a to u té, že kontrola by měla mít jasně stanovená kritéria. Dále, kde se pracovníci shodují,

jsou výrok č. 17 „Kontrola je důležitá zpětná vazba o způsobu využití PnP.“ a č. 20 „Chybí mi sociální pracovníci, kteří by byli vyhrazeni pouze pro kontrolu.“, zde došlo k 85 % shodě v obou případech. Opět se nám potvrzuje fakt, že práce sociálních pracovníků je velmi časově náročná a uvítali by pomoc dalších pracovníků, aby i na kontrolu bylo dostatek prostoru.

S tím, že nástroje, které mají sociální pracovníci k posuzování v procesu kontroly, jsou dostačující, souhlasí 61 %, ale 39% pracovníků se domnívá, že dostupné nástroje dostačující nejsou a vyžadovali by změnu. S čím však ve velké většině dotazovaní v této oblasti nesouhlasí je výrok č. 21 „Na kontrolu by se mělo rezignovat, nejde to uhlídat.“ S tímto tvrzením nesouhlasí 93 % pracovníků, což považuji za velmi pozitivní, neboť kontrola je velmi důležitá, ale přesto se našli 3 pracovníci, kteří toto tvrzení potvrzují a jsou pro rezignaci kontroly.

Graf 4 Hodnocení nástrojů

Zdroj: vlastní zpracování

V grafickém znázornění můžeme vidět, že jako pozitivní nebo spíše pozitivní s čím sociální pracovníci souhlasí, jsou položky „Chybí mi sociální pracovníci, kteří by byli vyhrazeni pouze pro kontrolu.“, „Kontrola by měla mít jasná kritéria.“ a „Kontrola je důležitá zpětná vazba o způsobu využití PnP.“. S těmito položkami souhlasí více než $\frac{3}{4}$ dotazovaných.

Položky, se kterými pracovníci souhlasí, ale již se zde vyskytuje pravděpodobnost, že k nim mají dotazovaní i výhrady, jsou výroky č. 18 „Kontrola chrání oprávněnou osobu

před nedostatečnou péčí.“ a č. 19 „Nástroje k posuzování v procesu kontroly jsou dostačující.“ S tím, že jsou nástroje v této problematice pro výkon kontroly nedostačující, souhlasí až 39 % sociálních pracovníků. A velký nesouhlas s daným tvrzením v této oblasti vyjádřili dotazovaní u výroku č. 21, kde se jich 93 % shodlo na tom, že na kontrolu se nesmí rezignovat, a pouhých 7 % bylo pro rezignaci.

4.8.4 Oblast č. 4 – Hodnocení kompetencí (koncept pomoci a moci)

V níže uvedené tabulce se nachází výsledky dotazníkového šetření pro oblast č. 4, která se věnovala hodnocení kompetencí sociálních pracovníků. V prvním sloupci tabulky je číslo výroku, v druhém, samotné znění výroku, ve třetím je celkové množství sociálních pracovníků, kteří na tvrzení v příslušném řádku odpověděli „rozhodně ano“ nebo „spíše ano“ a v následujícím sloupci je tato hodnota vyobrazena v procentech. V pátém sloupci je uvedeno množství sociálních pracovníků, kteří na dané tvrzení odpověděli „spíše ne“ či „rozhodně ne“ a dále jsou opět tyto hodnoty vyjádřeny v procentech.

Tabulka 10 Hodnocení kompetencí

		ANO	%	NE	%
23	Mé kompetence jsou odpovídající.	39	95	2	5
24	S pravomocemi, které mohu uplatnit v procesu kontroly, souhlasím.	39	95	2	5
25	Je důležité, aby případné zneužívání příspěvku na péči bylo šetřeno v nejbližší možné době.	37	90	4	10
26	Pomohla by pravidelnější komunikace s klienty.	36	87	5	13
27	Při procesu kontroly PnP dochází ke zneužívání moci sociálních pracovníků.	4	10	37	90
28	V procesu kontroly PnP mám značný vliv.	20	49	21	51
29	V procesu kontroly PnP mohu uplatnit své osobní kvality.	33	80	8	20
30	V procesu kontroly PnP mohu uplatnit své profesní kvality.	34	83	7	17

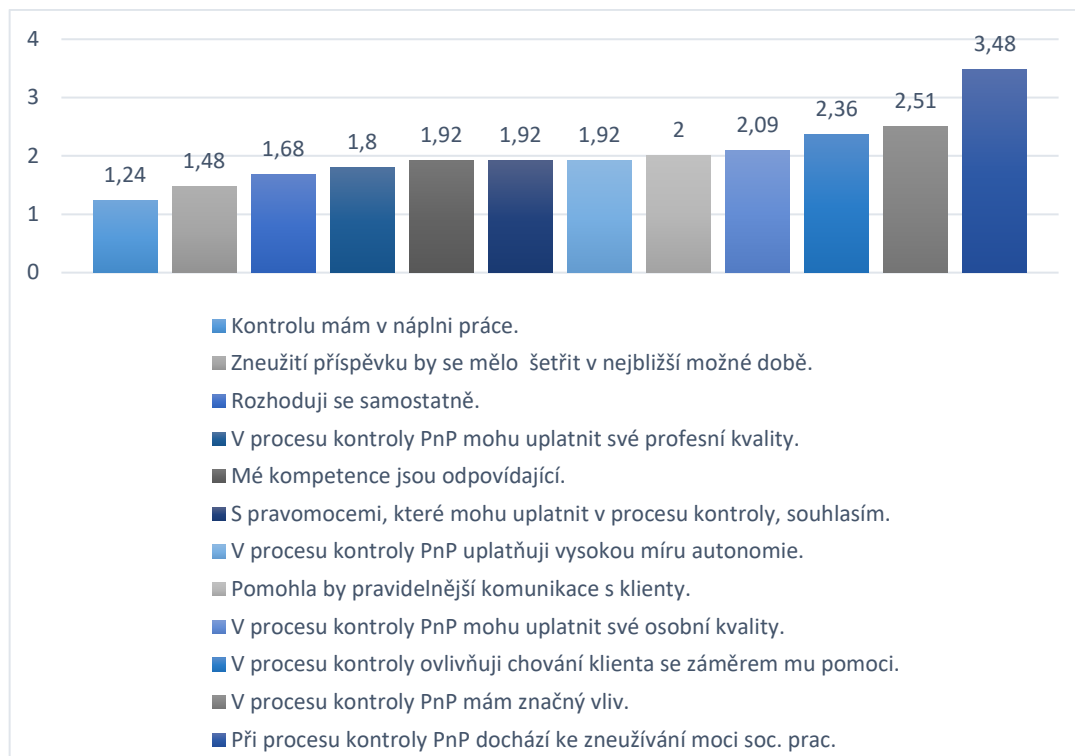
31	V procesu kontroly PnP uplatňuji vysokou míru autonomie.	34	83	7	17
32	Rozhoduji se samostatně.	37	90	4	10
33	V procesu kontroly ovlivňuji chování klienta se záměrem mu pomoci.	24	59	17	41
34	Kontrolu mám v náplni práce.	41	100	0	0

Zdroj: vlastní zpracování

Tato oblast obsahovala v našem dotazníkovém šetření nejvíce položek. Týká se hodnocení kompetencí sociálního pracovníka v konceptu pomoci a moci. S většinou výroků, které se nachází ve výše zmíněné tabulce, sociální pracovníci souhlasí s velkou převahou, oproti nesouhlasu. U výroku č. 34 se pracovníci shodli všichni, jelikož ten se týkal toho, že kontrolu mají v náplni jejich práce. Jako velké plus můžeme vnímat, že 95 % pracovníků se domnívá, že jejich kompetence jsou odpovídající a pravomoce, které mohou uplatnit v procesu kontroly, jim přijdou dostačující. Z toho můžeme soudit, že tento koncept je v České republice správně nastaven. 90 % dotazovaných také souhlasí s tím, že pokud dojde ke zjištění, že dochází k případnému zneužívání příspěvku na péči, je potřeba, aby se tento problém začal řešit v co nejbližší možné době. Pro námět na zlepšení si také 87 % sociálních pracovníků myslí, že by v této oblasti pomohla pravidelnější komunikace s klienty. 83 % sociálních pracovníků vypovědělo, že v procesu kontroly uplatňuje vysokou míru autonomie, dále své profesní kvality, v 90 % se rozhodují v procesu samostatně, a 80 % pracovníků uplatňuje při procesu i osobní kvality.

Důležitým výrokem v této oblasti byl také výrok č. 27, zda „Při procesu kontroly PnP dochází ke zneužívání moci sociálních pracovníků.“ 90 % dotazovaných odpovědělo, že s tímto výrokem nesouhlasí, tudíž ke zneužívání nedochází, ale 10 % odpovědělo pozitivně. Z těchto odpovědí můžeme usoudit, že mají s tímto zneužitím jejich moci při výkonu sociálního šetření v rámci kontroly negativní zkušenost buďto osobně nebo ze zkušeností jiných sociálních pracovníků. U výroku č. 28, byly odpovědi pracovníků skoro půl na půl, jednalo se o to, zda v procesu kontroly příspěvku na péči, mají značný vliv. Avšak 51 % dotazovaných odpovědělo, že s tímto tvrzením nesouhlasí, tudíž se domnívají, že ho nemají, ale na druhou stranu 49 % pracovníků se domnívá, že tento vliv na klienty má. Předpokládám, že tyto odpovědi velmi ovlivnily osobní zkušenosti odpovídajících sociálních pracovníků, které s jejich klienty měli. Překvapujícím výsledkem

v této oblasti byly odpovědi u položky č. 33, která se zabývala tím, zda „V procesu kontroly ovlivňují chování klienta se záměrem mu pomoci.“ 41 % s tímto výrokem nesouhlasilo, tudíž chování klienta neovlivňují, ale 59 % se vyjádřilo pozitivně. A tak můžeme říci, že většina dotazovaných má zkušenost s tím, že v procesu kontroly ovlivňují chování klienta tak, aby mu mohli pomoci.

Graf 5 Hodnocení kompetencí

Zdroj: vlastní zpracování

Z tohoto grafu nám vyplývá, že sociální pracovníci se v této oblasti, která se zabývala hodnocením kompetencí v konceptu pomoci a moci, ve většině odpovědí na dané výroky pozitivně shodli. A to zejména v tom, že kontrolu mají v náplni práce, pokud dojde ke zjištění zneužití příspěvku na péči, tak by se to mělo začít šetřit v co nejbližší možné době, poté v tom, že se rozhodují samostatně, v procesu kontroly uplatňují své profesní kvality, kompetence sociálních pracovníků jsou zde odpovídající, pravomoce, které mohou v procesu kontroly uplatnit, jim vyhovují, dále, že v procesu uplatňují vysokou míru autonomie a jako námět na zlepšení považují za pozitivní to, že by nadále pomohla pravidelnější komunikace s klienty. Pouze ve třech případech měli sociální pracovníci i výhrady k daným tvrzením. Jednalo se o výrok kdy „V procesu kontroly PnP mohou uplatnit své osobní kvality.“, zde byly však odpovědi s výhradami velmi malé a to pouze

v 8 případech. Více se odpovědi rozcházejí u položky, která se týkala toho, zda sociální pracovníci v procesu kontroly ovlivňují chování klienta v jeho prospěch, zde až 59 % dotazovaných souhlasilo s tím, že chování klienta takto ovlivňují. U položky „V procesu kontroly PnP mám značný vliv.“ byly odpovědi pracovníků téměř půl na půl. Nesouhlas s daným tvrzením ovšem sociální pracovníci vyjádřili u položky, která se zabývala tím, zda při procesu kontroly příspěvku na péči dochází ke zneužívání jejich moci. 90 % pracovníků se vyjádřilo, že s tímto tvrzením spíše nebo rozhodně nesouhlasí a pouhých 10 % vyjádřilo souhlas. Můžeme tak považovat za velmi pozitivní, že sociální pracovníci vzhledem k odpovědím, jsou s kompetencemi v této oblasti spokojeni a zároveň ve většině případů ani nedochází k jejich zneužívání.

4.8.5 Oblast č. 5 – Přínos kontroly a pozitivní připomínky

Nyní pracujeme s výsledky dotazníkového šetření pro oblast č. 5 a ta se věnovala přínosům kontroly a pozitivním připomínkám. V prvním sloupci tabulky je číslo výroku, v druhém, samotné znění výroku, ve třetím je celkové množství sociálních pracovníků, kteří na tvrzení v příslušném řádku odpověděli „rozhodně ano“ nebo „spíše ano“ a v následujícím sloupci je tato hodnota vyobrazena v procentech. V pátém sloupci je uvedeno množství soc. prac., kteří na dané tvrzení odpověděli „spíše ne“ či „rozhodně ne“ a dále opět %.

Tabulka 11 Přínos kontroly a pozitivní připomínky

		ANO	%	NE	%
35	Kontrola je stejně důležitá, jako snaha pomoci lidem.	37	90	4	10
36	Požadavek kontroly je legitimní.	41	100	0	0
37	Kontrolu považuji za nutnou.	38	93	3	7
38	Kontrolu považuji za podceňovanou.	28	68	13	32
39	Považuji za důležité, mít přehled o klientovi.	41	100	0	0
40	Proces kontroly vyžaduje přesvědčení, že proces má smysl.	40	98	1	2

41	Od sociálního pracovníka se očekává, že bude na straně klienta.	41	100	0	0
42	Sociální pracovník PnP by měl iniciovat změny přístupu ke kontrole.	41	100	0	0

Zdroj: vlastní zpracování

Poslední oblast se zabývala přínosem a pozitivními připomínkami kontroly. V této části bylo hodnocení sociálních pracovníků velmi kladné. 100 % shodu uvedli až ve čtyřech tvrzeních a to u „Požadavek kontroly je legitimní.“, „Považuji za důležité, mít přehled o klientovi.“, „Od sociálního pracovníka se očekává, že bude na straně klienta.“ a „Sociální pracovník PnP by měl iniciovat změny přístupu ke kontrole.“ Odpovědi na poslední tvrzení jsou velmi kladné pro další pozitivní vývoj v této problematice, neboť jde vidět, že sociální pracovníci mají snahu iniciovat nové věci v této oblasti. U výroku, zda proces kontroly vyžaduje přesvědčení, že má proces smysl, byla pouze jedna odpověď vyjádřena nesouhlasem. Dále se také dotazovaní shodli souhlasně na tom, že kontrolu považují za nutnou v 93 %, a že kontrola je stejně důležitá, jako snaha pomoci lidem v 90 %. Pouze u položky „Kontrolu považují za podceňovanou.“ je vidět větší výkyv v odpovědích. Až 68 % s tímto výrokem souhlasí, ale 32 % vyjádřilo nesouhlas. Domnívají se tak, že kontrola je na dobré úrovni a podceňovaná není.

Graf 6 Přínos kontroly a pozitivní připomínky

Zdroj: vlastní zpracování

Dle zobrazení v grafu můžeme vidět, že v oblasti, která se týkala přínosu kontroly a pozitivních připomínek se sociální pracovníci na většině, odpovědích shodli. Na sedm výroků z osmi v této části odpovídali zejména s úplným nebo částečným souhlasem. Pouze u výroku zda, „Kontrolu považuji za podceňovanou.“ mělo 13 sociálních pracovníků výhradu k tomuto tvrzení a proto s ním rozhodně nebo spíše nesouhlasili. Ovšem 28 sociálních pracovníků kontrolu příspěvku na péči považuje za podceňovanou a proto by mělo dojít ke zlepšení.

4.8.6 Názor na kontrolní sociální šetření

Poslední položka, která se objevila v našem dotazníkovém šetření, byla otevřená otázka. Ptali jsme se: „Jak by podle Vás, mělo probíhat správné kontrolní sociální šetření a změnili byste něco?“. Sociální pracovníci zde napsali své názory a připomínky.

28 % dotazovaných odpovědělo, že by na kontrolním sociálním šetření nic neměnili. Sociální pracovníci se vyjadřovali například takto: „Souhlasím s kontrolním šetřením, tak jak je nastaveno, dle mě je nastaveno správně a nic bych neměnila.“, „Neměnila bych nic.“, „Neměnila bych, nastavený systém kontroly se mi zdá v pořádku, jak kontrolní šetření probíhá.“, „Souhlasím se vším, jak je nastaveno.“, „Není časový prostor při výkonu naší práce, něco měnit.“

25 sociálních pracovníků, tedy 61 % z celkového počtu, se vyjádřilo pozitivně k tomu, že systém kontrolního sociálního šetření probíhá správně, ovšem nemají na to dostatek času v rámci vytíženosti jejich práce, aby kontrol prováděli více a také navrhli změny, díky kterým by se kontrola mohla zlepšit. Odpovědi sociálních pracovníků například byly: „Kontrola by měla probíhat v pravidelných intervalech a měli by se nabrat na novou pracovní pozici lidé, kteří by se věnovali pouze kontrolním šetřením.“, „Kontroly by měly probíhat častěji, ale v počtu pracovníků na oddělení versus počtu klientů, není možné kontrolu více provádět.“, „Máme na ni málo času, bylo by potřeba dalších zaměstnanců.“, „Kontrola by měla být prováděna pravidelněji. Proto bych volila zaměstnat další zaměstnance, kteří by se na kontrole podíleli. Na našem oddělení již máme jednoho takového pracovníka, a je to velká pomoc. Kontrola je pak provedena daleko důsledněji.“ Z těchto výpovědí můžeme soudit, že se systémem kontrolního šetření jaký, je u nás nastaven, většina sociálních pracovníků souhlasí, ale velice by jim pomohlo, kdyby byli zaměstnáni noví lidé na pracovní pozice, kteří by se věnovali pouze kontrolním šetřením.

Zbylé odpovědi sociálních pracovníků byly následující: „S průběhem kontroly souhlasím. Ovšem rozhodně by se měla větší váha přikládat posudku, který píšeme my, sociální pracovníci, než posudku od lékařské komise. Tito lidé nejsou totiž v přímém kontaktu s klientem, a mnohdy se stane, že rozhodnutí, které přijde, neodpovídá nárokům, které klient opravdu má.“, „Měla by se klást větší váha na posudek sociálního pracovníka.“, „Při kontrolním šetření, by měl být přítomen i posudkový lékař, ať reálně vidí v jakém stavu se klient opravdu nachází.“. Zde můžeme vidět, že kromě toho, aby se rozšířily pracovní kapacity v této oblasti, by také sociální pracovníci změnili to, kdo zejména rozhoduje o výši vyplacených sociálních dávek. Nyní totiž o výši příspěvku na péči rozhodují posudkoví lékaři pouze na základě lékařské zprávy, informací o osobě a z výsledků sociálního šetření, které provádí sociální pracovníci. Ale reálně posudkoví lékaři uživatele dávky vůbec nevidí a proto mnohdy mohou mít zkreslené představy o tom, jak na tom uživatel doopravdy po fyzické stránce je a přiznaná výše příspěvku na péči může být neodpovídající.

4.9 Shrnutí

Na začátku výzkumu jsme si stanovili **hlavní výzkumnou otázku**, která měla zjistit jaký je názor sociálních pracovníků na kontrolu příspěvku na péči. Tato práce se opírá o názory sociálních pracovníků, kteří tuto pracovní roli vykonávají na území Zlínského kraje. Z odpovědí sociálních pracovníků je patrné, že jsou ve většině případů s kontrolou příspěvku na péči spokojeni a problémy spatřují spíše v pár dílčích oblastech. V první řadě se jedná zejména o navýšení pracovních pozic pracovníků, kteří by se věnovali pouze kontrolním šetřením. Tímto by ušetřili čas sociálním pracovníkům a na kontrolu by tak bylo více času a mohla by být prováděna častěji a pečlivěji než je doposud. Druhý problém byl spatřen v rozsahu agendy, která doprovází kontrolní šetření. Zde se však domnívám, že agenda se zdá sociálním pracovníkům rozsáhlá z toho důvodu, že na ni nemají dostatek času při svém pracovním vytížení.

Dále měl výzkum přinést odpovědi na dílčí výzkumné otázky. **První dílčí výzkumná otázka** se týkala toho: „Jak sociální pracovníci hodnotí proces kontroly využívání příspěvku na péči?“. V této oblasti je z výzkumu patrné, že sociální pracovníci s výroky v dotazníku rozhodně nebo spíše souhlasí, a tak současný způsob kontroly využívání příspěvku na péči hodnotí pozitivně. Jejich názory se však téměř půl na půl rozdělovaly při výrocích: zda je „Počet prováděných kontrol přiměřený.“ a „Agenda kontroly je rozsáhlá.“

Můžeme to přisuzovat tomu, že pokud by se v procesu kontrola oddělila, kdy jedni pracovníci by uživatelům pomáhali a druzí na kontrolu dohlíželi, počet kontrol by stoupl a agenda by tak sociálním pracovníkům nepřišla časově náročná. **Druhá dílčí výzkumná otázka** zněla: „Jaká je role sociálního pracovníka během procesu kontroly?“. Sociální pracovníci zcela souhlasí s tím, že jejich role je jim v procesu kontroly srozumitelná, a že se za kontrolu cítí zodpovědní. Shodli se však také na tom, že kontrolu nedělají příliš rádi a s tím také souvisí fakt, že zastávání pouze jedné pracovní role je nemožné. Aby totiž byla kontrola řádně prováděna, musí mít na ní sociální pracovníci více času a nesmí zůstat na okraji jejich práce. Odlišené názory v této oblasti měli sociální pracovníci na tvrzení, že by měli problém s tím, že sociální pracovník, který rodinu podporuje, zároveň také u rodiny provádí kontrolu. **Třetí dílčí výzkumná otázka** se věnovala tomu, „Jaké nástroje může sociální pracovník využít v procesu kontroly?“. Z odpovědí sociálních pracovníků je patrné, že souhlasí s tím, že kontrola by měla mít jasná kritéria, že je důležitou zpětnou vazbou o způsobu využití příspěvku na péči, ale také, že jim chybí pracovníci, kteří by se věnovali pouze kontrole. Nesouhlas vyjadřují v tom, že by se na kontrolu mělo rezignovat, což je pozitivní fakt, neboť kontrola je důležitým prvkem v procesu sociálního šetření. **Čtvrtá dílčí výzkumná otázka** se týkala hodnocení kompetencí (v konceptu pomoci a moci) v procesu kontroly. Tato otázka zněla: „Jak hodnotí sociální pracovníci své pravomoce v oblasti kontroly?“. Sociální pracovníci se zcela shodují na tom, že kontrolu mají v náplni práce. Ostatní pravomoce (kompetence) hodnotí sociální pracovníci velmi dobře. Například ty, že v procesu uplatňují své profesní i osobní kvality, vysokou míru autonomie a kompetence jsou odpovídající. V čem však spatřují sociální pracovníci v této oblasti problém, je v tom, že v procesu kontroly nemají značný vliv. Na tento fakt lze upozornit, neboť sociální pracovník by v procesu kontroly značný vliv měl mít, jelikož přichází s uživatelem příspěvku na péči do přímého kontaktu. **Pátá dílčí výzkumná otázka** se věnovala tomu: „Jak sociální pracovníci vnímají přínos kontroly a pozitivní připomínky?“. V této oblasti se sociální pracovníci shodují na tom, že pracovník by měl být na straně klienta a měl by iniciovat změny přístupu ke kontrole. Což je velmi pozitivní, neboť je vidět snaha, že sociální pracovníci jsou nakloněni tomu, že chtějí iniciovat změny a není jim to jedno.

Změny, které by mohly nastat a byly by pozitivním přínosem pro sociální kontrolu, jsou změny v oblasti navýšení pracovních příležitostí a v oblasti rozhodování o výši vyplaceného příspěvku na péči pro uživatele. Pokud by se rozšířily pracovní místa

pro pracovníky, kteří by se věnovali pouze kontrolním šetřením, byla by kontrola prováděna na daleko lepší úrovni, neboť by na ni bylo vymezeno více času a docházelo by k pravidelnějšímu kontrolování. Tímto by mohlo dojít ke snížení rizika zneužívání příspěvku na péči. Jelikož nyní je pro sociální pracovníky kontrola na okraji v jejich práci a uživatelé, u kterých provádí kontrolu, si vybírají náhodně, jen, aby splnili nařízení. Tak nemusí tím pádem odhalit všechny uživatele, kteří buď vědomě, nebo nevědomě tuto dávku zneužívají. A další zmíněná změna se týká zvýšení pravomocí u sociálních pracovníků. Pracovníci se přiklánějí k tomu, aby měl vyšší váhu posudek, který píše oni sami po provedeném sociálním šetření než posudek, který píše posudkový lékař. Sociální pracovník přichází do kontaktu s uživatelem dávky a vidí, v jaké reálné situaci se nachází. Posudky na papíře mohou mnohdy zkreslovat informace a uživatel se tak nemusí dostat na takovou výši dávky, jakou by si doopravdy zasloužil a naopak.

5 DISKUZE

Osoby, které pobírají příspěvek na péči, se nachází v takové životní situaci, kdy se o sebe samy nedokážou postarat. A tak potřebují pomoc jiné fyzické osoby. Jedná se o příspěvek, který je jeden z nejvíce vyplácených, proto může docházet k jeho zneužívání, neboť se jedná o příspěvek, který „není“ vidět. Těžce se tím pádem kontroluje. Tématem kontroly by se tak měli pracovníci více zabývat, protože nemůže zůstat na okraji jejich práce.

Touto tematikou o způsobu kontroly využívání příspěvku na péči se zabýval například Musil (2007), který se k této problematice vyjadřuje, že v praxi velmi záleží na tom, jak sociální pracovník pojetí kontroly pojme. Buď to se bude snažit uživatelům pobírajícím tuto dávku radit a pomáhat, aby peníze využili na uspokojení potřeb, a předešli tak rizikům. Například když dojde k situaci, že při kontrolním šetření sociální pracovník zjistí, že dochází ke zneužívání příspěvku na péči, protože uživatelé nestačí peníze na pokrytí péče o něho, může mu pracovník v dobré vůli poradit jak nejlépe omezené prostředky použít a jakou službu si za to koupit. V případě, že sociální pracovníci budou brát proces kontroly spíše normativně, tak jim půjde o to, aby ušetřili nějakou tu korunu ze státního rozpočtu, a budou kontrolu provádět proto, aby přímo zneužívání příspěvku odhalili. Ovšem v tomto případě by mohlo spíše dojít ke škodě, než k užítku. Ideální by tak bylo, aby se tyto dvě formy zkombinovaly. Ovšem, aby tato forma fungovala, bylo by i podle Musila potřeba více kontaktu mezi uživatelem a sociálním pracovníkem. Toto tvrzení se nám potvrdilo i v naší práci, dle vypovědí sociálních pracovníků, kteří by ocenili, kdyby měli na klienty více času a pomohla by i pravidelnější komunikace mezi nimi.

Výsledky našeho výzkumu poukázaly na to, že sociální pracovníci jsou spokojeni s procesem kontroly, jak je nastaven, s jeho zabezpečením a úrovní, kterou hodnotili také jako velmi uspokojivou. Dále pozitivně vnímají také roli sociálního pracovníka, nástroje a i přínos kontroly. Ovšem rozpory se nacházely u toho, zda je počet kontrol, ke kterým dochází, dostačující či nikoliv. Jelikož sociální pracovníci nemají na kontrolu v rámci jejich pracovní vytíženosti dostatek času, tvoří kontroly pouze druhořadou část jejich práce. V důsledku tohoto zjištění, bych navrhovala, aby se zvýšily pracovní kapacity v této oblasti. Odlehčila by se tak práce sociálním pracovníkům, a lidé, kteří by se zabývali jen kontrolou, by se mohli kontrole více věnovat, byla by prováděna častěji a důkladněji. Nyní si ve většině případů sociální pracovníci namátkově vybírají uživatele, u kterých

provedenou kontrolní šetření většinou jen proto, aby si splnili limit, který musí, jelikož je jim přikázán. Postrádáme zde nějakou větší iniciativu, která by vedla k tomu, že by pracovníci chtěli provedené kontroly navýšit, ovšem zde největší roli hraje nejspíš strach, že by navýšení kontrol připadlo právě na dané sociální pracovníky. Zde chápeme fakt, že to při svém nasazení v práci nezvládají, a proto by zde velice pomohla nová pracovní síla.

Sociální pracovníci jsou s tím, jak je teď systém ve většině oblastí nastaven spokojeni, zajímavé by ovšem bylo popřemýšlet nad tím, jak by sociální pracovníci odpovídali, pokud by se šetření provedlo na větším výzkumném souboru. Počet kontrol hodnotili sociální pracovníci v rámci 10 %, které si musí splnit, ale zamysleli se nad tím, jestli by kontrol stíhali více? Na druhou stranu z toho plyne, že počet kontrol by navýšit chtěli, ale ne na úkor jejich práce. Proto by tento problém vyřešil větší počet pracovníků. Jenže zde může nastat problém v oblasti financí, zda by byly peněžní prostředky na zaplacení těchto pracovníků. Musíme se také zamyslet nad tím, kolik takových pracovníků by totiž bylo potřeba, aby byl stav optimální. Přesto nemůže kontrola zůstat na pokraji. V roce 2018 bylo v České republice 356 900 příjemců příspěvku na péči a to činilo výdaje ze státního rozpočtu 2138,1 milionu korun. Maláčová tvrdí, že se sice jedná o finančně náročnou záležitost, ale navýšení příspěvku na péči (nyní nově ve III. a IV. stupni) nebude pro rozpočet velká zátěž, neboť se daří šetřit na dávkách hmotné nouze. Přesto se domnívám, že je to taková zátěž pro státní rozpočet, že stojí za to, aby se na kontrolu kladl větší důraz.

Další problém, který se v této oblasti vyskytl, je v kompetencích sociálních pracovníků. Mělo by dojít k jejich navýšení v oblasti posudku, který píšou ze sociálního šetření. Protože jsou to právě oni, kteří jsou v přímém kontaktu s příjemcem dávky, a proto vědí daleko lépe jak na tom příjemce je, oproti posudkovému lékaři, který uživatele přímo nevidí. Domnívám se však, že tomuto problému by bylo vhodné se věnovat hlouběji, aby mohlo dojít k jeho zlepšení, a v této práci jsme se mu více nevěnovali. Může to tedy sloužit jako námět pro další práci.

ZÁVĚR

V této diplomové práci jsme se zabývali názory na proces kontroly využívání příspěvku na péči pohledem sociálních pracovníků. Konkrétně jsme se zaměřili na názory v pěti vymezených oblastech. Dané oblasti se orientují na hodnocení procesu kontroly, na roli sociálního pracovníka v procesu kontroly, na nástroje, které může sociální pracovník v procesu kontroly využít, dále na pravomoce (kompetence) v kontextu pomoci a moci a v neposlední řadě na přínos kontroly a pozitivní myšlenky. Jako poslední jsme se také zabývali tím, zda jsou sociální pracovníci spokojeni s procesem kontroly, tak jak je nastaven, případně jak by podle nich mělo vypadat správné kontrolní šetření a zda by něco změnili.

Problematika využívání příspěvku na péči je stále více diskutovatelné téma. Neboť vyplácených příspěvků na péči přibývá, ale počet sociálních pracovníků se nějak rapidně nezvyšuje. Tudíž není možné, aby sociální pracovníci stihli podchytit případy, kdy dochází ke zneužívání této dávky. Proto by se mělo tomuto problému věnovat více pozornosti.

V teoretické části práce se věnujeme vymezení příspěvku na péči jako součást sociálního zabezpečení, dále také třem pilířům sociálního zabezpečení a více dopodrobna jsme si rozebrali třetí pilíř, ve kterém je zařazen příspěvek na péči. Do hloubky se zabýváme příspěvkem na péči, jeho právní úpravou a výplatou. Také stupni závislosti, dle kterých se určuje výše vyplácené dávky a zneužíváním sociálních dávek. Poslední kapitola je orientována na roli sociálního pracovníka v procesu kontroly, blíže se zabývá obsahem, průběhem a náplní kontroly a také vyplácením příspěvku na péči a jeho kontrolou v kontextu Zlínského kraje. Teoretická část zhotovuje čtenáři ucelený obraz o dané problematice a umožňuje čtenáři získat důležité informace.

V praktické části jsme si pro naši práci zvolili kvantitativní pojetí se záměrem zjistit názory na proces kontroly využívání příspěvku na péči pohledem sociálních pracovníků. Použili jsme metodu dotazování. Výzkum byl realizován na odděleních příspěvku na péči, na kontaktních pracovištích ve Zlínském kraji. Za účelem zjištění cíle jsme použili techniku anonymního dotazování. Sběr dat probíhal v přirozeném pracovním prostředí sociálních pracovníků oddělení příspěvku na péči. Výsledky byly interpretovány na začátku jako komplexní, kde jsme porovnávali názory dohromady ve všech oblastech a poté jsme je rozdělili na jednotlivé oblasti a znova vyhodnotili.

Výsledky výzkumu nemůžeme zobecnit na celou populaci, ale můžeme si z nich utvořit představu o daném problému. V potaz musíme také brát fakt, že jsme se dotazovali pracovníků pouze ve Zlínském kraji. Pro další práci by bylo vhodné, aby se do výzkumu zapojila např. celá Česká republika, aby bylo jasně prokazatelné, na jaké úrovni se kontrola nachází. V našem výzkumu se nám povedlo zjistit, že sociální pracovníci jsou ve většině oblastí, tak jak byly rozděleny v našem výzkumu spokojeni. S procesem kontroly souhlasí, domnívají se, že je dobře zabezpečena a na výborné úrovni. Ovšem také souhlasili s tím, že by potřebovali na svém oddělení další pracovníky, kteří by se věnovali pouze kontrole, aby se úroveň kontroly zvýšila. Role jejich práce je jim zcela srozumitelná a také souhlasí s nástroji, které užívají v procesu kontroly. Důležitým faktem je, že sociální pracovníci odmítají rezignaci na kontrolu, jelikož je jedním z nejdůležitějších způsobů jak zamezit případnému zneužívání této dávky. S kompetencemi a přínosy kontroly sociální pracovníci také souhlasili. Připomínky uvedli zejména ke zvýšení počtu pracovníků, kteří by se zabývali kontrolou a také k tomu, že by se měla klást větší váha na posudky, které píše samotní sociální pracovníci, než posudkoví lékaři. Neboť sociální pracovníci jsou ti, kteří s lidmi přijdou do přímého kontaktu, ovšem posudkoví lékaři dělají rozhodnutí jen na základě „papírů“. A proto dochází mnohdy k tomu, že uživatel nedostane takovou část příspěvku, jaká mu náleží, jelikož informace na papíře mohou situaci klienta zkreslovat. Zde by pomohlo, kdyby byly zvýšeny kompetence pracovníků.

Tato diplomová práce nám přináší názory na kontrolu příspěvku na péči pohledem sociálních pracovníků. Zastává však pouze názory pracovníků z kontaktních pracovišť ve Zlínském kraji, je to tak jeden z možných pohledů na tento problém. Domníváme se, že se nám zdařilo dosáhnout stanovených cílů a zjistit tak, jaký mají sociální pracovníci názor na kontrolu, která je důležitou součástí sociálního šetření, ovšem je zatím pouze okrajovou součástí jejich práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ARNOLDOVÁ, Anna, 2012. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. Praha: Grada. Aktuální legislativa. ISBN 978-80-247-3724-9.
2. ARNOLDOVÁ, Anna, 2015. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5147-4.
3. ARNOLDOVÁ, Anna, 2002. *Slovník sociálního zabezpečení*. Praha: Galén. ISBN 80-7262-175-0.
4. ARNOLDOVÁ, Anna, 2016. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5148-1.
5. BECK, Petr, 2012. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7.
6. ČELEDVÁ, L., ČEVELA, R., 2011. Kontakt: *Úloha posudkového lékaře a sociálního pracovníka v řízení o příspěvku na péči*. **13**(1), 48-53. ISSN 1212-4117.
7. ČESKO, 2006. Vyhláška č. 505/2006 Sb., *Vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách*. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/11911/vyhlaska_505-2006.pdf
8. ČESKO, 2006. Zákon č. 108/2006 Sb., *Zákon o sociálních službách*. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
9. ČEVELA, Rostislav, Libuše ČELEDVÁ a Alena ZVONÍKOVÁ, 2010. *Posudkové lékařství: vybrané kapitoly*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3285-5.
10. ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDVÁ, 2012. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3901-4.
11. Diakonie Českobratrské církve evangelické, 2017. *Kontrola příspěvku na péči: Není třeba zpřísnovat pravidla*[online]. [cit. 2019-01-23]. Dostupné z: <http://www.pecujdoma.cz.2010.archiv.diakonie.cz/centrum-pro-podporu-laicke-pece/kontrola-prispevku-na-peci-neni-treba-zprisnovat-pravidla/>
12. DUBEN, Rostislav, 1999. *Teorie a praxe sociální politiky*. Praha: Vysoká škola ekonomická. ISBN 80-7079-479-8.
13. DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivana KOHOUTOVÁ, 2013. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3880-2.

14. ELICHOVÁ, Markéta, 2017. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0080-4.
15. Finance.cz, 2018. *Co se změní na příspěvku na bydlení v roce 2018?* [online]. [cit. 2019-02-13]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/503660-prispevek-na-bydleni/>
16. FRANCOVÁ, Hana a Aleš NOVOTNÝ, 2008. *Sociální politika v základech*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-125-3.
17. GAVORA, Peter, 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-.
18. CHLOUPKOVÁ, Soňa, 2013. *Jednání se zájemcem o službu sociální péče od A do Z*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4678-4.
19. CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
20. CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
21. CHVÁTALOVÁ, Iva, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-732-0.
22. Integrovaný portál MPSV, 2016. *Příspěvek na péči* [online]. [cit. 2019-01-26]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/ssl/prispevek>
23. JABŮRKOVÁ, Milena, 2007. *Od paragrafů k lidem: analýza situace v oblasti sociálních služeb po přijetí nového zákona o sociálních službách*. Praha: SKOK. ISBN 978-80-239-9506-0.
24. JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA, 2014. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4786-6.
25. KACZOR, Pavel, 2015. *Sociální politika a sociální systém ČR*. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE. ISBN 978-80-245-2096-4.
26. KAHOUN, Vilém, 2009. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-346-2.

27. KNAUSOVÁ, Ivana, 2005. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1021-4.
28. KOLDINSKÁ, Kristina a Petr TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H. Beck. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-692-0.
29. Kolektiv autorů. *Sociální zabezpečení: státní sociální podpora, dávky pro osoby se zdravotním postižením, sociální služby, pomoc v hmotné nouzi, životní a existenční minimum*. Ostrava: Sagit. ÚZ. ISBN 978-80-7488-252-4.
30. KONOPÁSEK, Zdeněk a Jitka TUTTEROVÁ, 1990. *Sociální politika, sociální pomoc a sociální příjmy*. Bratislava: Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce. Trendy sociálního rozvoje a práce.
31. KRÁLOVÁ, Jarmila a Eva RÁŽOVÁ, 2012. *Sociální služby a příspěvek na péči: komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-748-5.
32. KREBS, V., a kol., 2015. *Sociální politika*. 6. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-921-2.
33. MATOUŠEK, Oldřich, 2001. *Základy sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-473-7.
34. MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.
35. MATOUŠEK, Oldřich, 2011. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0041-3.
36. MATOUŠEK, Oldřich, 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0213-4.
37. MATOUŠEK, Oldřich, 2016. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1154-9.
38. MPSV.CZ: Role sociálních pracovníků. *Definice rolí sociálních pracovníků* [online]. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/20947/Faltysova.pdf>
39. MUSIL, Libor, 2007. *Sociální práce. Role sociálního pracovníka*. 2007(1), 45-49. ISSN 1213-6204.

40. Národní informační centrum pro mládež, 2018. *Systém sociálního zabezpečení v ČR* [online]. [cit. 2019-01-17]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/system-socialniho-zabezpeceni-v-cr>
41. NEČADOVÁ, Věra, 2015. *Sociální politika: systém sociálního zabezpečení: studijní opora*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava. ISBN 978-80-88064-08-4.
42. NOVÁK, Tomáš, 2013. *Jak vychovat sebevědomé dítě*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4522-0.
43. Osobní asistence, 2019. *Zákon o sociálních službách - příspěvek na péči* [online]. [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: <https://www.osobniasistence.cz/?tema=1&article=5&detail=1&page=1>
44. Peníze.cz, 2019. *Příspěvek na péči 2019. Od dubna vyšší* [online]. [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/socialni-davky/403189-prispevek-na-peci-2019-od-dubna-vyssi>
45. POTŮČEK, Martin, 2005. *Veřejná politika*. Upr., dopl. a aktualiz. vyd. v českém jazyce. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-50-4.
46. PRŮCHA, Jan, 2017. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1228-7.
47. PRŮŠA, Ladislav, 2007. *Ekonomie sociálních služeb*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI. ISBN 9788073572556.
48. PŘIB, Jan, 2011. *Kdy do důchodu a za kolik: právní stav k ...* Praha: Grada. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-3616-7.
49. Příspěvek na péči, 2015. *Kontrola využívání příspěvku na péči* [online]. [cit. 2019-01-23]. Dostupné z: <http://www.prispevek-na-peci.cz/kontrola-vyuzivani.html>
50. Příspěvek na péči, 2015. *Výplata příspěvku na péči* [online]. [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: <http://www.prispevek-na-peci.cz/vyplata.html>
51. Příspěvky v roce 2019, 2019. *Doplatek na bydlení pro rok 2019: až tisíce korun měsíčně* [online]. [cit. 2019-02-13]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/hmotna-nouze/doplatek-na-bydleni>
52. Příspěvky v roce 2019, 2019. *Mimořádná okamžitá pomoc v roce 2019: až 51.150,- Kč* [online]. [cit. 2019-02-13]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/hmotna-nouze/mimoradna-okamzita-pomoc>

53. Příspěvky v roce 2019, 2019. *Příspěvek na mobilitu pro rok 2019: 550,- Kč měsíčně* [online]. [cit. 2019-02-13]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/zdravotne-postizeni/prispevek-na-mobilitu>
54. Příspěvky v roce 2019, 2019. *Příspěvek na péči o osobu blízkou (bezmocnost, nemohoucnost) pro rok 2019: až 15.200,- Kč měsíčně* [online]. [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/zdravotne-postizeni/prispevek-na-peci>
55. Příspěvky v roce 2019, 2019. *Příspěvek na zvláštní pomůcku pro rok 2019: až 400.000,- Kč* [online]. [cit. 2019-02-13]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/zdravotne-postizeni/prispevek-na-zvlastni-pomucku>
56. Romové.cz, 2018. *Nový zákon o sociálních pracovnících je naplánován na rok 2021. Do praxe by měl ale vejít co nejdříve* [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/romove/zezivota/_zprava/novy-zakon-o-socialnich-pracovnicich-je-naplanovan-na-rok-2021-do-praxe-by-mel-ale-vejit-co-nejdrive--1795755
57. Sociální práce, 2009. *Funkce sociální politiky* [online]. [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://socialniprace.blog.cz/0911/funkce-socialni-politiky>
58. Systém sociálního zabezpečení v ČR, 2018. *Sociální událost* [online]. [cit. 2019-02-16]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/system-socialniho-zabezpeceni-v-cr>
59. ŠTANGOVÁ, V.; LANG, R. a kol., 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-700-9.
60. THOMPSON, Neil, 2015. *Understanding social work: preparing for practice*. Fourth edition. New York, NY: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1-137-49709-3.
61. TRÖSTER, P. a kol., 2013. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck.
62. Úřad práce ČR, 2016. *Za zneužití dávky loni padaly tresty* [online]. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/media/tz/2016/02/2016_02_19_tz_davky_odhaleni_zneuuziti_rok_2015.pdf
63. Úřad práce ČR, 2018. *ÚP ČR provedl loni více než 111 tis. šetření, úspory přesáhly 37 mil. Kč* [online]. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/media/tz/2018/02/2018_02_06_tz_socialni_setreni_2017.pdf

64. Zlínský kraj, 2018. *Základní charakteristika kraje a Sociální oblast* [online]. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/zakladni-charakteristika-kraje-cl-3685.html>

Jiné zdroje:

Interní informace oddělení příspěvku na péči

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj.	A jiné
Apod.	A podobně
Atd.	A tak dále
Č.	Číslo
ČR	Česká republika
FO	Fyzická osoba
Kč	Korun českých
Km ²	Kilometr čtvereční
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
PnP	Příspěvek na péči
Prac.	Pracovníci
S.	Strana
Sb.	Sbírky
Soc.	Sociální
Tzv.	Takzvaně
ÚP	Úřad práce
ÚZ	Úplné znění
§	Paragraf
%	Procento

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Výše příspěvku v Kč podle stupně závislosti	36
Tabulka 2 Počet pracovníků na jednotlivých pracovištích ve Zlínském kraji	46
Tabulka 3 Základní údaje o počtu prováděných kontrol	47
Tabulka 4 Počet vyplacených dávek dle stupně závislosti	48
Tabulka 5 Počet poskytované péče	49
Tabulka 6 Popisné statistiky pro každou položku	58
Tabulka 7 Hodnocení procesu kontroly	64
Tabulka 8 Hodnocení role sociálních pracovníků	66
Tabulka 9 Hodnocení nástrojů	68
Tabulka 10 Hodnocení kompetencí	70
Tabulka 11 Přínos kontroly a pozitivní připomínky	73

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Výsledky provedených kontrol.....	50
Graf 2 Hodnocení procesu kontroly.....	65
Graf 3 Hodnocení role sociálních pracovníků	67
Graf 4 Hodnocení nástrojů.....	69
Graf 5 Hodnocení kompetencí.....	72
Graf 6 Přínos kontroly a pozitivní připomínky.....	74

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Kontaktní pracoviště ve Zlínském kraji	46
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník

Vážená paní, vážený pane, obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku na téma „Kontrola příspěvku na péči pohledem pracovníků oddělení příspěvku na péči“. Tento dotazník je zcela ANONYMNÍ, proto se nikde nepodepisujte. Data z něho získaná, budou sloužit výlučně pro účely mé diplomové práce.

Předem děkuji za Váš čas a ochotu vyplnit dotazník.

Bc. Barbora Syptáková, studentka Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, obor - sociální pedagogika

Na otázky odpovídejte prosím křížkem v políčku z nabídnutých možností.

		Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne
1. Oblast – Hodnocení procesu kontroly					
1.	Počet prováděných kontrol, je přiměřený.				
2.	Náročnost prováděných kontrol je přiměřená.				
3.	Sociální kontrolu provádíme pravidelně.				
4.	Proces kontroly je na výborné úrovni.				
5.	Kontrola je sociálními pracovníky dobře zabezpečena.				
6.	Na kontrolu nemám dostatek času.				
7.	Agenda kontroly je rozsáhlá.				
8.	Kontrola by se měla v procesu oddělit (jedni by měli pomáhat, druzí dohlížet).				
2. Oblast – Hodnocení role sociálních pracovníků					
9.	Moje role v procesu kontroly je mi srozumitelná.				

10.	Kontrola zůstává na okraji ve výkonu naší práce.				
11.	Kontrolu nedělám příliš rád/a.				
12.	Zastávání pouze jedné pracovní role je nemožné.				
13.	Mám problémy s tím, že sociální pracovník, který podporuje rodinu, provádí zároveň také kontrolu.				
14.	Za kontrolu se cítím zodpovědná.				
15.	Na proces kontroly nahlíží každý pracovník individuálně.				
16.	Na procesu kontroly se shodneme.				
3. Oblast – Hodnocení nástrojů					
17.	Kontrola je důležitá zpětná vazba o způsobu využití PnP.				
18.	Kontrola chrání oprávněnou osobu před nedostatečnou péčí.				
19.	Nástroje k posuzování v procesu kontroly jsou dostačující.				
20.	Chybí mi sociální pracovníci, kteří by byli vyhrazeni pouze pro kontrolu.				
21.	Na kontrolu by se mělo rezignovat, nejde to uhlídat.				
22.	Kontrola by měla mít jasná kritéria.				
4. Oblast – Hodnocení kompetencí (koncept pomoci a moci)					
23.	Mé kompetence jsou odpovídající.				
24.	S pravomocemi, které mohu uplatnit v procesu kontroly, souhlasím.				

25.	Je důležité, aby případné zneužívání příspěvku na péči bylo šetřeno v nejbližší možné době.				
26.	Pomohla by pravidelnější komunikace s klienty.				
27.	Při procesu kontroly PnP dochází ke zneužívání moci sociálních pracovníků.				
28.	V procesu kontroly PnP mám značný vliv.				
29.	V procesu kontroly PnP mohu uplatnit své osobní kvality.				
30.	V procesu kontroly PnP mohu uplatnit své profesní kvality.				
31.	V procesu kontroly PnP uplatňuji vysokou míru autonomie.				
32.	Rozhoduji se samostatně.				
33.	V procesu kontroly ovlivňuji chování klienta se záměrem mu pomoci.				
34.	Kontrolu mám v náplni práce.				
5. Oblast – Přínos kontroly a pozitivní připomínky					
35.	Kontrola je stejně důležitá, jako snaha pomoci lidem.				
36.	Požadavek kontroly je legitimní.				
37.	Kontrolu považuji za nutnou.				
38.	Kontrolu považuji za podceňovanou.				
39.	Považuji za důležité, mít přehled o klientovi.				

40.	Proces kontroly vyžaduje přesvědčení, že proces má smysl.				
41.	Od sociálního pracovníka se očekává, že bude na straně klienta.				
42.	Sociální pracovník PnP by měl iniciovat změny přístupu ke kontrole.				

Slovní odpověď:

Jak by podle Vás, mělo probíhat správné kontrolní sociální šetření? (napište Váš názor, návrh)